

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

katedra pedagogiky

Diplomová práce

Veronika Kafková

Motivy rodičů k žádostem o odklad školní docházky

Parent's Motives for Postponing Child's Compulsory School
Attendance

Praha 2011

vedoucí práce: PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé diplomové práce PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D. za věcné připomínky, metodické vedení práce, podporu a optimismus. Dále děkuji své mamince Marcele Fričové, partnerovi Mirkovi Navrátilovi a svým třem dcerám Báře, Anežce a Markétce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27.6.2011

Veronika Kafková

.....

Abstrakt: Ve své diplomové práci se zabývám problematikou odkladů školní docházky, konkrétně motivy rodičů, které k odkladům školní docházky vedou. Diplomová práce má teoreticko – empirickou povahu. Teoretická část se pokouší zmapovat okruhy týkající se problému odkladů školní docházky a sociálně pedagogické aspekty týkající se rozhodovacího procesu, které k takovému rozhodnutí vedou. Empirická část práce se pokouší nahlédnout na vybraném vzorku rodičů jejich motivace k žádostem o odklad školní docházky. Výzkum proběhl formou rozhovoru a dotazníku. Při zpracování tématu jsem čerpala z dostupných českých materiálů a v poslední kapitole také z vlastního empirického šetření.

Klíčová slova: Školní zralost, školní docházka, odklad školní docházky, školní nezralost, předškolní věk, dítě, vývoj, výchova, vzdělání, mateřská škola, základní škola

Abstract: In my Master Thesis, I am dealing with the issue of postponing child's school attendance with a special regard to the motives of parents leading to suspension. The Thesis is both theoretical and empirical. The theoretical part is mapping the theme of suspended school attendance and socio-pedagogical aspects related to the decision making process leading to suspension. The empirical part offers selected examples of parents' motivation applying for postponing of their child's education. My research is based on interview and questionnaire. I used available Czech materials as a source of expert information and I draw from the experience of my empirical research in the last chapter.

Keywords: Child, development, education, kindergarten, pre-school age, primary school, school attendance, school attendance deferment, school immaturity, school maturity, upbringing

OBSAH:

1. ÚVOD	6
2. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
2.1 Vymezení pojmů	11
2.2 Předškolní věk	14
2.2.1 Předškolní období.....	14
2.2.2 Období nástupu dítěte do školy	16
2.2.3 Nároky školy a společnosti	18
2.2.4 Shrnutí	19
2.3 Školní zralost a školní připravenost	20
2.3.1 Školní zralost.....	20
2.3.2 Školní připravenost	21
2.4 Odklady školní docházky a jeho příčiny	24
2.4.1 Odklady školní docházky	24
2.4.2 Odklad povinné školní docházky - trend současnosti?	27
2.4.3 Shrnutí	33
2.5 Motivy rodičů k odkladům školní docházky	35
2.5.1 Nástup do školy – významný mezník v životě rodiny	35
2.5.2 Rodičovský postoj ke škole a školní úspěšnosti dětí.....	36
2.5.3 Dítě – součást osobního image rodiče	39
2.5.4 Shrnutí	40
3. EMPIRICKÁ ČÁST.....	42
3.1 Téma a teoretický rámec šetření.....	42
3.2 Formulace problému a cíle studie	42
3.3 Vymezení výzkumného pole	44
3.4 Formulace hypotéz	45
3.5 Charakteristika základního souboru a vzorku	46
3.6 Metody empirického šetření	46
3.7 Popis dat	48
3.7.1 Vyhodnocení dotazníku a pokus o interpretaci dat	48
3.7.2 Kazuistiky.....	67
3.8 Závěr.....	71
3.9 Diskuze.....	76
4. ZÁVĚR.....	79
LITERATURA.....	82
ČLÁNKY Z NOVIN A ČASOPISŮ.....	84
ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	84
PŘÍLOHY	Chyba! Záložka není definována.
Dotazník pro rodiče	Chyba! Záložka není definována.

1. ÚVOD

Studium pedagogiky a s ním spojené nejrůznější návštěvy školních zařízení, čtení odborných časopisů i sledování denního tisku samozřejmě vede k tomu, že si jako studentka kladu množství otázek. Na některé z nich lze najít odpověď v literatuře, některé problémy se vyjasní v průběhu odborných seminářů. Na mnohé však jednoznačná odpověď neexistuje. Jedna z takových otázek: „Co motivuje rodiče k podávání žádostí o odklad školní docházky?“, mě napadla při studiu vývojové psychologie. V tom, že je to otázka aktuální, jsem se utvrdila díky přímému kontaktu s rodiči a předškoláky na půdě mateřských škol. Zaujalo mě, jak velkým tématem odklad školní docházky pro rodiče budoucích prvňáčků je. Dále mě zaujalo, jak významně toto rozhodnutí může ovlivnit školní kariéru dítěte, jeho sebepojetí nebo fungování budoucí třídy jako sociální skupiny. Popsat a zkoumat všechny tyto jevy není rozhodně v mých silách, ale ráda bych se zabývala částí tohoto problému, a tou jsou již zmíněné motivy rodičů. Předpokládám totiž, že se v současné době objevují další, nové motivy k žádostem o odklady školní docházky, než tomu bylo v době minulé.

Cílem této diplomové práce je tyto motivy na základě reflexe odborné literatury teoreticky charakterizovat a jejich výskyt empiricky podchytit pomocí dotazníku a strukturovaných rozhovorů s rodiči předškolních dětí, a tím získat informace o motivech, které je vedou k žádostem o odklad školní docházky. Předpokládám, že se mi podaří upozornit na nové aspekty problematiky odkladů školní docházky.

Odklady školní docházky jsou samy o sobě velkým tématem a o jejich problematice bylo napsáno mnoho literatury. Velmi často se publikace, články, diplomové a bakalářské práce zabývají otázkami z pedagogicko-psychologické diagnostiky, problematikou školní zralosti a školní připravenosti. Tradičně se většina literatury zaměřuje na problémy, které jsou spojeny s nezralostí dítěte v nějaké oblasti, a na jejich řešení, jedním z nich je odklad školní docházky.

V posledních letech, jak dokazují statistiky (viz kapitola 2.4.3), počet odkladů školní docházky stoupá, až 1/4 dětí ke školní docházce nenastoupí a z odkladů se stává velmi diskutované a bolestné téma. O odklad žádá rodič nebo zákonný zástupce, samo rozhodnutí vydává ředitel školy na základě odborného posudku a doporučení odborného lékaře (zdravotní důvody) nebo pedagogicko-psychologické poradny (vzdělávací či sociální důvody). Praxe je však mnohdy taková, že rodiče, kteří jsou již předem sami rozhodnutí a přicházejí do PPP či k lékaři pouze pro formální potvrzení, velmi často argumentují tím, že znají své dítě nejlépe a jsou si jisti, že odklad školní docházky je pro jejich dítě tou správnou volbou.

Stoupající počet odkladů tvoří mnohdy začarovaný kruh. Mnozí rodiče by svého šestiletého potomka poslali do školy rádi, ale při představě spolužáků o 1 rok starších často zaváhají. Pokud se ve třídě sejde více "odkladových" dětí, může skutečně nastat problém. Zbytečný odklad, zdůvodněný nikoli nezralostí dítěte, ale okolnostmi, rozhodně není řešením. Znamená nejen ztrátu času, ale i promarnění doby, kdy se dítě do školy těší, je motivováno a z hlediska vývoje je též připraveno.

Odklady skrývají mnoho dalších problémů. Učitelé nejsou připraveni na práci s kolektivem dětí, který je věkově tak značně diverzifikován. Rozdíl až jeden a půl roku mezi dětmi v první či druhé třídě je propastný. Okolo sedmého či osmého roku jde dětem čtení daleko lépe a nezkušená učitelka u šestiletých žáčků často mylně diagnostikuje dyslexii. A přitom jsou třeba stejně schopné jako o rok starší spolužáci.

Další, z mého pohledu závažný problém, nastává v okamžiku, kdy se děti hlásí na osmiletá gymnázia a procházejí náročným testováním. V tomto případě, kdy stejnými testy procházejí žáci, kterým je deset, a jiným již téměř dvanáct let, nelze z mého pohledu tyto testy posuzovat rovnocenně. Toto tvrzení vyplývá i z vývojových teorií. Např. dle Piageta dítě právě v tomto období přechází z fáze „konkrétních operací“ do fáze „formálních operací“, a začíná být schopno abstraktního uvažování, což je klíčové zejména v matematice. Další důsledky odkladu lze očekávat i v budoucnu. Děti, které

nastoupí do školy v necelých osmi letech, budou maturovat až ve dvaceti letech. Tento rok může chybět i při studiu na vysoké škole.

Rozhodovací proces rodičů v otázce odkladu školní docházky, je ovlivněn mnoha faktory. Rodiči i celou společností je náročnost školní docházky vnímána jako rostoucí. Je kladen velký důraz na potřebu kvalitního vzdělání pro budoucí život, než tomu bylo v době minulé. S klesajícím počtem dětí v rodinách je kladen větší důraz na jejich fungování i na jejich školní kariéru.

Má vlastní zkušenost, která byla vekou motivací k napsání této práce, se opírá o intenzivní kontakt s množstvím rodičů předškoláků, se kterými jsem se díky svému několikanásobnému mateřství a práci asistentky v první třídě, měla možnost setkávat. Praha 6 a zejména Bílá Hora, kde žiji, je z velké části vilovou čtvrtí. Bydlí zde velké množství více generačních rodin i mnoho rodin, kde příjmem jednoho rodiče je dostatečně velký na to, aby partner byl v domácnosti a věnoval se velkou měrou péči o děti. Netvrdím, že takto situovány jsou všechny rodiny ve zmíněné lokalitě, ale jejich množství je vyšší než v jiných částech města, či na okolních sídlištích. Toto prostředí je velmi specifické. Jako příklad může sloužit fungování školní družiny v ZŠ Tomáše G. Masaryka. Vzhledem k tomu, že u většiny dětí po obědě ze školy vyzvedávají prarodiče či rodič v domácnosti, zůstává jich v družině poměrně malé množství a po třetí hodině je ve školní družině již jen několik málo z nich. Zcela jiná situace je ve školách na blízkém sídlišti Petřiny či Řepy. Tam družina funguje do 18.30 a je běžné, že velký počet dětí, jejichž oba rodiče jsou zaměstnáni na plný úvazek a nemají prarodiče k dispozici v místě bydliště, jsou vyzvedávány až těsně před zavřením.

Dle mého soudu má toto lokální specifikum vliv i na odklady školní docházky, kterých je zde velké množství. Pokud rodiče považují z nějakého důvodu odklad školní docházky za prospěšný pro své dítě, mají ulehčenou situaci v praktickém zajištění. To, že dítě jde o rok později do školy, logicky prodlužuje dobu nezbytnou k intenzivní péči o předškoláka a posléze začínajícího školáka, o doprovázení a odvádění ze školky a školy,

vyzvedávání v družině, či vodění na kroužky a zájmové činnosti. Více členů rodiny, kteří jsou k dispozici k péči o jejich potomka, ulehčuje rodičům, pokud zvažují odklad školní docházky, tento rozhodovací proces po technické stránce.

Co se týče použitých materiálů, využívala jsem ve velké míře práce Josefa Langmeiera a Dany Krejčířové, kteří se mimo jiné podrobně věnují tématice školní zralosti, práce Marie Vágnerové která je naší přední odbornicí na vývojovou psychologii a psychologii školního dítěte, často čerpám z publikací napsaných Zdeňkem Matějčkem, naším předním odborníkem na dětskou psychologii a Václavem Mertinem, psychologem, který se v současné době věnuje problematice odkladů školní docházky. Vzhledem k tomu, že problematika odkladů školní docházky, z pohledu motivů rodičů není v naší literatuře příliš podchycena, čerpala jsem ve velké míře z aktuálního tisku a využívala materiály elektronické. Z tohoto důvodu jsem pro přehlednost seznam použitých zdrojů rozdělila právě na literaturu klasickou, články z novin a časopisů, a dále na zdroje elektronické. Pro empirickou část jsem jako hlavní a jediný pramen využila výzkumnou zprávu z vlastní empirické sondy.

Předkládaná diplomová práce je rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a část empirickou. Teoretická část, která má za cíl podchytit východiska pro část empirickou, je členěna do čtyř kapitol.

Obsahem první kapitoly je stručná charakteristika předškolního období, dále snaha popsat specifika období nástupu dítěte do školy a zhodnotit nároky současné školy a společnosti na úspěšnost dítěte. Druhá kapitole se věnuje pojmům školní zralost a školní připravenost. Ve třetí kapitole se těžiště práce definitivně posouvá k tématu odkladů školní docházky. Čtvrtá a poslední kapitola teoretické části se soustředí na vlastní motivy rodičů spojené s odkladem školní docházky.

Empirická část, jejímž tématem jsou motivace rodičů k odkladům školní docházky, se soustředí na představení výsledků empirického šetření, které jsem uskutečnila na jaře roku 2010 za účelem sběru dat pro tuto diplomovou práci. V rámci tohoto šetření

předkládám čtenáři výsledky dotazníku, který se snaží empiricky podchytit pohnutky, které rodiče k odkladům školní docházky vedou.

Závěr představuje pokus vrátit se a zhodnotit výchozí cíle práce a zároveň je místem, v němž nechávám prostor k zamyšlení nad otázkami, jež se v průběhu zpracovávání tématu objevují.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Vymezení pojmů

Odklad školní docházky

Pokud není dítě tělesně nebo duševně vyspělé, může mu být začátek školní docházky odložen o jeden rok na základě posouzení lékaře, pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra (Zákon č.29/1984 Sb.,§ 34.)¹

Motivace

Souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které: 1. vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání, 2. zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem, 3. řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků, 4. ovlivňují též způsob reagování jedince na jeho jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu.²

Postoj

Hodnotící vztah zaujímaný jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektům, sobě samému. Zahrnuje dispozici chovat se či reagovat určitým způsobem. Postoj je získáván na základě spontánního učení v rodině a v jiných sociálních prostředích.³

Postoj ke škole

Komplexní vztah jedinců, skupin či celé společnosti k instituci školy či ke konkrétní škole. Vyplývá ze subjektivního hodnocení školy ve srovnání s potřebami a zájmy lidí,

---

¹ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s

² PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s

³ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s

kteří přicházejí se školou do kontaktu. Důležité jsou postoje žáků, rodičů, postoje učitelů a odborníků a postoje politiků.⁴

Aspirační úroveň

Úroveň náročnosti cílů, kterou si člověk vytyčuje a jejíž dosažení očekává. Pokud vytýčeného cíle dosáhne, prožívá to jako úspěch, pokud ne, pociťuje to jako neúspěch. Aspirační úroveň může být nízká či vysoká, přiměřená či nepřiměřená možnostem a schopnostem jedince. Závisí to především na jeho výkonových potřebách. U téhož člověka se můžeme setkat s několika aspiračními úrovněmi v závislosti na typu činnosti, vyučovacím předmětu a pod.⁵

Školní zralost

V pedagogicko-psychologickém pojetí znamená stav dítěte, projevující se takovou úrovní jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy. Toto pojetí vychází z teorií vývojové psychologie, které vysvětlují, jak dítěti dozrává centrální nervová soustava, jeho mentální schopnosti, vnímání, pozornost, řečové a komunikativní dovednosti. V oblasti školské legislativy je školní zralost dítěte chápána jako podmínka pro zahájení povinné školní docházky po dovršení šestého roku věku, kdy má být dítě „tělesně i duševně přiměřeně vyspělé“.⁶

Školní neúspěšnost

V pojetí tradiční pedagogiky a také laické veřejnosti jde o podprůměrné až nevyhovující vzdělávací výsledky žáků. Z pedagogicko-psychologického hlediska a socio-pedagogického hlediska je vysvětlována školní neúspěšnost šířeji než v uvedeném pojetí, a to jako selhávání dítěte či adolescenta v podmínkách edukačního prostředí

---

⁴ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s

⁵ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s

⁶ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s

nejen špatným prospěchem, ale také vytvářením negativních psychických postojů a emočních stavů ve vztahu k vlastnímu učení, ke vzdělávání vůbec, k učitelům aj.⁷

Školní připravenost

Souhrn předpokladů dítěte pro úspěšné zvládnutí školního života a nároků vyučování. Školní připravenost je komplexní charakteristika, která zahrnuje jak úroveň biologického a psychického vývoje dítěte (školní zralost), tak dispozice vytvářené na základě učení a vlivem konkrétního sociálního prostředí. Pro úspěšné zvládnutí role žáka musí dítě dosáhnout určité socializační úrovně – např. se vhodně chovat ve vztahu k učiteli a k spolužákům, být schopen s nimi komunikovat, znát a přijímat určité morální hodnoty a normy, a také být pozitivně motivován k učení a školnímu vzdělávání.⁸

---

⁷ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s

⁸ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s.

2.2 Předškolní věk

Záměrem této části je přiblížit čtenáři předškolní věk - období, které předchází samotnému nástupu ke školní docházce. Změny, které probíhají na těle i duši pro školu zrajícího dítěte, jsou klíčové k pochopení možných důvodů, které vedou rodiče k případnému odkladu školní docházky. Za klíčové považuji zejména změny na poli emočního vývoje a socializace. Svou pozornost obracím i k nárokům školy, jako instituci, která jako první v období dovršení šestého roku věku neoddiskutovatelně vstupuje do života dítěte i celé jeho rodiny.

2.2.1 Předškolní období

Pojem předškolní období označuje v širším slova smyslu celé období od narození dítěte po jeho nástup do školy. Předškolní období v užším slova smyslu je věkem mateřské školy. Nelze jej tak však chápat doslovně, protože mnoho dětí mateřskou školu nenavštěvuje a základním pilířem rozvoje dítěte přes veškeré pedagogické působení zůstává rodinná výchova.⁹ Tato fáze trvá od 3 do 6-7 let a její konec není určen jen fyzickým věkem, ale především nástupem do školy, který s věkem dítěte souvisí, ale může se pohybovat v rozmezí jednoho i více let. Pro toto období je charakteristická stabilizace vlastní pozice ve světě, tzv. diferenciací vztahu ke světu. Svět dítěte poznává pomocí představivosti a fantazie, své představy přizpůsobuje vlastním možnostem poznání a svým potřebám. Předškolní věk je také označován jako období iniciativy, snahy něco zvládnout a tak potvrzovat svoje kvality. Toto období je také chápáno jako fáze přípravy na život ve společnosti.¹⁰

---

⁹ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8

Vývoj základních schopností a dovedností

V předškolním období se motorický vývoj neustále posouvá kupředu, ale změny nejsou již tak nápadné jako v prvních letech života dítěte. Jedná se o neustálé zdokonalování, které je však velmi významné, protože ovlivňuje zařazení dítěte do společnosti jeho vrstevníků. Dítě cvičí svou zručnost, zdokonaluje řeč, což umožňuje růst poznatků o sobě a okolním světě. Tuto řeč užívá i k regulaci svého vlastního chování. V tomto období začíná dítě pociťovat potřebu specifické lidské činnosti a tak v jeho konání zaujímá důležitou pozici „práce“, i když zatím jen v náznacích a většinou formou hry.¹¹

Kognitivní vývoj

Kolem čtvrtého roku se vývoj inteligence dítěte posouvá z úrovně předpojmové, či také symbolické na úroveň názorového, či jinak, na úroveň intuitivního myšlení. Je schopno uvažovat v celostních pojmech. Toto usuzování je vázáno na představitelné věci, dítě se vždy zaměřuje na to, co vidí, nebo co vidělo, nebo na jeho vlastní činnost. Dítě v předškolním období umí vyvozovat závěry (např. usuzovat co je větší či menší, čeho je více či méně), ale výsledek je stále závislý na vlastním názoru, není ještě výsledkem logické operace. Myšlení dítěte v tomto vývojovém období nazýváme prelogické, předoperační.¹²

Emoční vývoj a socializace

Samotná rodina je i v předškolním věku nejvýznamnějším prostředím primární socializace (vrůstání do společenství lidí), významnou roli však začínají hrát i vrstevníci. Předškolní období tedy lze nazvat fází přesahu rodiny, přechodným obdobím mezi rodinou a institucí, resp. dalšími sociálními skupinami.¹³ Rychle narůstá rozvoj interiorizace sociálních kontrol – neboli svědomí. Dítě postupně přestává být vedeno okamžitými impulzy či přáními, ale učí se těmto impulzům okamžitě nepodléhat.

---

¹¹ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9

¹² LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8

K sebeřízení si zpočátku vypomáhá hlasitou řečí a postupně, pokud vývoj dítěte probíhá normálně, je sebekontrola zvnitřňována.

Socializace probíhá dle Langmeiera a Krejčířové nejen na úrovni vnějších projevů, ale zejména v rovině vnitřního prožívání dítěte a je základem pro jeho emoční vývoj, který úzce souvisí se sebepojetím. Základy sebepojetí jsou vytvořeny již z předešlého vývojového období, v předškolním věku se sebepojetí dále prohlubuje a upevňuje. S tím, jak dítě získává schopnost své pocity stále více ovládat, dokáže je i zřetelněji vyjadřovat. Nově se v závislosti na ovládání a vyjadřování pocitů vlastních, utváří schopnost porozumět vnitřnímu prožívání a emočním projevům druhých, tzv. empatie. Pod vlivem sociálních tlaků předškolní děti již nejen lépe ovládají své vnější projevy, ale daří se jim i lépe tlumit okamžité emoční reakce. Začínají být schopny situaci přehodnotit. Spolu s těmito schopnostmi a znalostí požadavků na chování se začínají v předškolácích rozvíjet i pocity vztažené k vlastnímu sebehodnocení, jako jsou pocit hrdosti, viny i studu. Uvědomují si i význam svého vlastního úsilí, oproti náhodnému konání.¹⁴

2.2.2 Období nástupu dítěte do školy

Po šestém roce nastává v životě dítěte i celé rodiny velká změna. Raný školní věk je chápán jako období oficiálního vstupu do společnosti, která je zastoupena školou jako institucí.

Vágnerová s odkazem na Eriksona uvádí, že jde o období, které označuje jako „fázi píce a snaživosti“. Toto období souvisí právě s docházkou do základní školy. Dítě něco tvoří, přijímá neosobní principy a přestává se pomalu pohybovat ve světě představ, věnuje se úkolům a rozvíjení dovedností. Je tedy zároveň ohroženo pocitem nedostačivosti a méněcennosti, pokud při svých činnostech nezažívá dostatečně pocit úspěchu.¹⁵

Dle Piageta v tomto období dítě přechází z fáze „předoperační“ do fáze „konkrétních operací“, kdy myšlení začíná být vázáno na konkrétní obsah. Podle této

---

¹⁴ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9

¹⁵ ČÍŽKOVÁ, J. a kol.: *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UP v Olomouci, 2000

teorie vykazuje většina dětí kolem sedmého roku věku celou řadu změn ve svém uvažování. Dospívají k principu konzervace (když se mění tvar, nemění se množství), jsou schopny v duchu obracet postup (komutativnost v počítání), lépe klasifikují, lépe si uvědomují příčinnost - mizí egocentrismus, jsou schopny lépe pojmenovat vnější příčiny jevů, lépe uvažují i o tom, jak prožívají a přemýšlejí ostatní lidé. Uvažování je ale v tomto období konkrétní, děti kompetentně provádějí operace se symboly konkrétních předmětů a činností, nejsou však ještě schopny abstrakce - pokud mají např. vyřešit sylogismus, věcný obsah výroků je pro ně vždy důležitější než vztahy mezi výroky. Podobně jim není vlastní ani systematické uvažování, mají-li řešit problém s několika proměnnými.¹⁶

Toto období se tedy vyznačuje zejména vývojovými změnami, které jsou důležité pro zvládnutí školních požadavků. V této vývojové fázi se zcela mění sociální postavení dítěte, které získává novou sociální roli – stává se školákem.¹⁷ Role školáka představuje z pohledu dítěte variantu, která není výběrová, to jí získává automaticky, po dosažení určitého věku a jemu odpovídající vývojové úrovni. V tomto smyslu je role školáka potvrzením normality dítěte okamžikem získání vyšší prestiže.¹⁸

V tomto období dochází i k podstatným změnám v poznávacích činnostech dítěte. Osvojuje si realistické vidění světa, přestává být tolik závislé na svých okamžitých přáních a potřebách. Začíná logicky myslet, ačkoliv prozatím pouze v konkrétních situacích a na konkrétních předmětech. Dítě je již schopno analyticko-syntetické činnosti, což znamená, že je schopno vyjmout části z daného celku a poté je vložit zpět. Tato nově nabytá schopnost umožňuje dítěti diferencovat např. zvukovou a vizuální podobu slov či analyzovat části určitých množin prvků, což je nezbytný předpoklad pro učení čtení, psaní i počítání.

---

¹⁶ ČÍŽKOVÁ, J. a kol.: *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UP v Olomouci, 2000

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8

¹⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 1995, 66 s

2.2.3 Nároky školy a společnosti

Vstup do školy znamená pro dítě i celou rodinu značnou zátěž, která se neustále zvyšuje v době stoupajících nároků na vzdělání a pracovní výkonnost. Objektivní i subjektivní průběh tohoto nástupu výrazně poznamenává celý další vývoj osobnosti dítěte.

Každý jedinec, který nastupuje ke školní docházce (ať již navštěvoval mateřskou školu či nikoliv) musí dostát mnoha novým nárokům. Dítě přichází do prostředí neosobní instituce, která je v té době pro něj něčím zcela novým (pro podobnost obou prostředí jsou děti, které navštěvovaly mateřskou školu v jisté výhodě). Dítě, které začne navštěvovat školu, může ztratit v souvislosti s novou rolí i jistotu pocitu vlastní výjimečnosti a samozřejmé akceptace, kterou mu dosud potvrzovali rodiče.¹⁹

Dítě se musí soustředit po dobu celých 45 minut na práci, bude při tom sedět ve školní lavici, ovládat spontánní pohyblivost a zachovávat pravidla školní kázně. Velmi rychle se v současné době začíná se samotnou výukou, která klade značné nároky na rozumovou vyspělost, přiměřenou pracovní motivaci, zájem a dostatečnou koncentraci.²⁰ Školní normy, které pro žáka platí, kladou důraz na potlačení individuálních potřeb. Motivace k dodržování těchto norem je spojena s osobním vztahem k osobě učitele, která v této době představuje pro dítě zdroj jistoty. Chce mu udělat radost a být za to oceněno a akceptováno. Chování a hodnocení rodičů a učitelů mají vliv na sebehodnocení dítěte a to si vytváří pozitivní či negativní sebevědomí. Mladší školák je nekritický realista a tak se jeho hodnocení transformuje do sebehodnocení takřka v nezměněné podobě.²¹ Pokud zažívá úspěch a je chváleno, vnímá sebe samo jako schopné a šikovné a naopak.

Podle Václava Mertina, jsme svědky toho, jak nároky školy stoupají. Ve škole je předkládána všem dětem stejná „porce duševní potravy“ s malým ohledem na jejich schopnosti, osobní vlastnosti, potřeby a podmínky rodinného prostředí. Jsou nuceny

---

¹⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 1995, 66 s

²⁰ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9

²¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 1995, 66 s

zvládnout stejné množství učiva za stejný čas a to i přes to, že některé děti nejsou z různých důvodů schopny v daný okamžik tolik látky obsáhnout, jiné se naopak nudí.²²

„Škola jako instituce si nežije jen svým vnitřním životem, ale má svůj kontext, který ji významným způsobem určuje. Významnou položkou tohoto kontextu jsou vlivy, související s charakterem společnosti. Naše současná společnost, označována pojmy jako globální, postmoderní je také označována jako společnost vědění (též společnosti informační, společnosti znalostí, či učící se společnosti)“.

Význam společenského uplatnění a společenský status v takové společnosti úzce souvisí se vzděláním.²³ Tato společnost ve svém důsledku klade velký důraz na to, aby v dětech byly zakládány trvalé vzdělávací potřeby a aby vzdělávání bylo spjato s pozitivními emocemi, pocity úspěchu a zadostiučinění.

Škola je tedy především místo učení a výkonu. Zaměření na výkon, či na úspěch je u dětí podporováno dospělými již v předškolním věku. Průměrní rodiče přijímají a uznávají hodnotu vzdělání a tak si mnozí při nástupu dítěte do školy přejí, aby nosilo domů hlavně jedničky. Nedílnou součástí těchto úvah jsou i strategie, jak dítěti k dobrým výkonům a potažmo známám dopomoci.

2.2.4 Shrnutí

Je zřejmé, že začátek školní docházky je obdobím, kdy si dítě utváří základy pozitivního či negativního vnímání školy a vzdělávání vůbec. To, jak je prvňáček v tomto období přijímán ve vztahu ke svému snažení a školnímu výkonu, se stává nedílnou součástí jeho sebepojetí. Hodnocení učitele i rodičů dítě přijímá absolutně a beze změn a následně na základě toho hodnotí sebe samo. Tento fakt je velmi významný pro pochopení závažnosti problematiky období nástupu do školy, odkladů školní docházky i vrůstání do nové sociální role, do role školáka.

---

²² MERTIN, Václav. *Vstup do základní školy*. Praha: Grada, 2009

²³ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3

2.3 Školní zralost a školní připravenost

Pojmy školní zralost a školní připravenost jsou klíčové pro pochopení problematiky odkladů školní docházky. Pokud se dítě jeví nezralé či nepřípravené pro školu, pedagogové, lékaři či psychologové doporučí rodičům nástup ke školní docházce odložit. Pokud rodič zvažuje odklad školní docházky, zvažuje jak dalece je jeho potomek zralý či připravený zvládnout nároky školy.

2.3.1 Školní zralost

Školní zralost podle *Pedagogického slovníku* znamená „stav dítěte projevující se v takové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy“.

Psycholog Jirásek, který koncept školní zralosti v naší republice prosadil, rozuměl pojmu školní zralost jako „dosažení takového stupně ve vývoji, aby se dítě mohlo bez obtíží účastnit společného vyučování“²⁴

Pojem školní zralost lze dokonce nalézt již ve Velké didaktice J. A. Komenského.²⁵ Jako termín školní zralost (*Shulreife*) pochází z vídeňské psychologické školy Ch. Bűhlerové z dvacátých let minulého století²⁶.

Školní zralost je zpravidla definována jako schopnost (připravenost, pohotovost dítěte dostát nárokům školního vzdělávacího procesu, a to nárokům kladeným na jeho organismus (především na jeho nervový systém), nárokům intelektovým, citovým i společenským.²⁷

Kategorie školní zralosti bývá pojímána spíše z psychologického hlediska a zohledňuje biologickou podstatu – proces zrání. Znamená zralost centrální nervové soustavy, která se ve svém důsledku projevuje odolností vůči zátěži, schopností se

---

²⁴ JIRÁSEK, J; TICHÁ, A. *Psychologická hlediska předškolních prohlídek*. Praha: SPN, 1968

²⁵ Jan Amos Komenský definoval v *Informatoriu školy mateřské* kritéria pro započetí úspěšné školní dráhy takto:

1. Dítě si v celém svém minulém vývoji osvojilo ty znalosti a návyky, které se od něho na prahu školní docházky očekávají
2. Dítě má v současné době dostatečně rozvinutou aktivní pozornost a přiměřeně vyvinuté intelektové schopnosti
3. Dítě je dostatečně motivováno k budoucímu soustavnému učení ve škole

²⁶ KROPÁČKOVÁ, J. *Budeme mít prvňáčka*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-359-8.

²⁷ MATĚJČEK; DYTRYCH, *Děti, rodina, stres*. Praha: Galén, 1994

soustředit a emoční stabilitou. Tato zralost je předpokladem pro úspěšnou adaptaci na školní režim. Pokud je dítě emočně nezralé, nemá sílu na roli školáka, která jej neúnosně zatěžuje. Alespoň relativní úspěšnost žáka ve škole je odvislá od úrovně regulačních kompetencí, které ovlivňují stupeň využití rozumových kompetencí.²⁸

V šedesátých letech minulého století se pojmu školní zralost začala věnovat značná pozornost. Ta byla věnována zejména dětem, které se jevily pro školu nezralé, přestože dosáhly šestého roku věku před nástupem školní docházky. Podle výzkumů, které vedl Matějček v šedesátých letech minulého století, ve škole opakovaně selhávaly děti, které nastoupily do školy mladší než šest let a čtyři měsíce. V těchto výzkumech nebyl největším problémem neprospěch, ale sekundárně vypěstovaný negativní vztah ke vzdělávání, snížené sebevědomí a pocity méněcennosti a mnoho dalších obtíží, které negativně ovlivňují budoucnost dítěte. V této době, tedy konkrétně v roce 1964, byl Jiráskem vytvořen Test školní zralosti, který dobře predikoval školní úspěšnost. Test vznikl modifikací testu Artura Kerna a je používán dodnes. Autor sám doporučil test doplnit nejdříve rozhovorem. Později vypracoval test duševního obzoru a informovanosti. Trvalo ještě přibližně 10–15 let než se orientační psychologické vyšetření stalo rutinní součástí péče o děti vstupující do povinného vzdělávání.²⁹

2.3.2 Školní připravenost

Školní připravenost je podle *Pedagogického slovníku* „komplexní charakteristika, která zahrnuje jak úroveň biologického a psychického vývoje dítěte, tak dispozice utvářené na základě učení a vlivem konkrétního sociálního prostředí!“³⁰

Pojem školní připravenost (způsobnost), tak jak jej chápeme dnes, postihuje oproti biologickému zrání spíše úroveň předškolní přípravy z hlediska schopností, vlivu prostředí a výchovy. Školní připravenost je tedy záležitostí více

---

²⁸ ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-326-0.

²⁹ Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [cit. 2011-10-03]. Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/10315/SKOLNI-ZRALOST.html/>.

³⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 1998. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-252-1.

pedagogickou a zohledňuje proces učení, jenž lze charakterizovat několika složkami, které zahrnují jak vnitřní vlivy (zrání CNS, rozvoj kognitivních procesů), tak i vlivy vnější (působení prostředí, výchovného vedení). Vývoj dítěte vždy probíhá v interakci s prostředím, ve kterém vyrůstá, se záměrným i nezáměrným ovlivňováním všech, kteří na něj působí.

Z návaznosti rámcových programů pro předškolní a základní vzdělávání vyplývá, že školní připravenost je v současné době prezentována v *Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání* v podobě klíčových kompetencí.³¹

V literatuře lze nalézt nespočetné množství charakteristik a členění školní připravenosti. Mému vidění této problematiky je pro jeho názornost velmi blízké rozčlenění, jehož autorkou je Renata Ležalová a pochází z knihy *Pedagogický proces a dítě*:

1/ Pracovní připravenost (souvisí s motivací)

Dítě by před vstupem do školy mělo mít následující schopnosti, návyky a zájmy:

- schopnost záměrně se soustředit na danou činnost (spontánní i řízenou) a dokončit ji (i když je méně atraktivní)
- zájem o činnosti připomínající úkoly
- schopnost samostatně a aktivně pracovat
- přiměřené psychomotorické tempo
- vytrvalost, sebeovládání, schopnost překonávat překážky (počátky volných vlastností)
- schopnost odlišit hru od povinnosti
- schopnost přizpůsobovat se změnám v pracovních činnostech a střídání úkolů

2/ Emocionální a sociální připravenost (souvisí s přijetím role školáka) a předpokládá:

---

³¹ RVP PV, 2004

- pochopení povinnosti jako nadřazeného pojmu, jako důležitý předpoklad pro přijetí role školáka
- emoční stabilitu, odolnost vůči zátěži, schopnost odpoutat se od rodičů, schopnost zvládat drobnější neúspěchy
- rozvoj autoregulačních procesů
- schopnost řešit jednoduché konflikty
- dovednost komunikovat s vrstevníky i s dospělými
- orientaci v hodnotovém systému a schopnost respektovat běžné normy chování (např. vykat, pozdravit, požádat, poděkovat...), umět zhodnotit, co je správné nebo nesprávné
- diferenciaci různých rolí (rozlišovat chování, které je s nimi spojeno – role učitele spojená s autoritou, role žáka jako osoby podřízené, role spolužáka)³²

---

³² LEŽALOVÁ, Renata, *Řízení mateřské školy, kapitola Pedagogický proces a jeho řízení, podkapitola Pedagogický proces a dítě, článek Odklady povinné školní docházky*, Praha: Raabe, 2004, 2500 s.

2.4 Odklady školní docházky a jeho příčiny

V této kapitole si kladu za cíl seznámit čtenáře s vymezením pojmu odklad školní docházky, uvést jeho legislativní ukotvení a přiblížit, jak se v praxi tento odklad realizuje. Dále se pokusím na základě literatury i aktuálních názorů, prezentovaných v tisku, nastínit současné trendy, které se v problematice odkladů školní docházky odrážejí.

2.4.1 Odklady školní docházky

„Věk 6 let byl pro vstup dítěte do školy zvolen opodstatněně. V tomto období dochází k mnoha somatickým i kognitivním změnám ve vývoji a většina dětí je právě v tomto věku adekvátně připravena na přijetí školních povinností. Důvodem k odkladu školní docházky je tedy nejčastěji nesplnění některých předpokladů pro vstup do školy, a to jak ze strany dítěte, tak ze strany rodiny“³³

Jak jsem již uvedla v kapitole věnované školní zralosti a připravenosti, před necelými padesáti roky zavedl a postupně do zdravotnické a do školské praxe prosadil v České republice psycholog Jaroslav Jirásek koncept školní zralosti. V té době se jednalo o jedno z nejvýznamnějších narušení jednotného školství. Do této doby, nebyla myšlenka, podle které se liší stejně staré děti v somatických a kognitivních předpokladech, a dále také ve zralosti, která pak může rozhodnout o školních výsledcích, nebyla do té doby příliš akceptovatelná. K povinné školní docházce nastupovaly všechny děti podle kalendářního věku. Pokud posléze některé z nich v první třídě neprospívalo, mělo se více snažit, intenzivněji měli pracovat rodiče. Dítě navštěvovalo doučování, a jestliže se nedostavily výsledky, tak muselo opakovat ročník nebo bylo doporučeno do zvláštní školy. Od této doby došlo k významnému posunu v přístupu odborníků i

---

³³ MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I.: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003 230 s. ISBN 80-7178-799-X

veřejnosti k otázkám této problematiky a dnes představuje odklad školní docházky nejen rutinní, ale bohužel masové opatření akceptované rodičovskou i odbornou veřejností bez větších problémů.³⁴

Povinná školní docházka začíná v České republice počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Při tom je výslovně řečeno, že lze vyhovět přání rodičů a zařadit do školy i děti mladší, které dovrší šestý rok věku až v době mezi 1. zářím a 31. prosincem (dnes musí být taková žádost doložena odborným psychologickým vyšetřením). Na druhé straně lze vyhovět také žádosti rodičů o odklad školní docházky, i k této žádosti přikládají odborné – lékařské nebo psychologické - doporučení.

Odklad povinné školní docházky se odvíjí od § 36 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a dalším vzdělávání – Plnění povinnosti školní docházky. Každý rodič je povinen přihlásit své dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Zahajuje ji ve školním roce, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku.³⁵ Znamená to tedy, že i když se rodiče rozhodnou pro odklad, je jejich povinností dítě ke školní docházce přihlásit v daném termínu. Odklad povinné školní docházky je vymezen školským zákonem, § 37, a to takto:

„Není-li dítě po dovršení šestého roku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného poradenského zařízení a odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.“³⁶

---

³⁴ Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [cit. 2011-10-03]. Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/10315/SKOLNI-ZRALOST.html>.

³⁵ Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů Článek Odklady školní docházky. [online]. [cit. 2011-12-04]. Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/9883/odklady-povinne-skolni-dochazky.html>.

³⁶ Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů Článek Odklady školní docházky. [online]. [cit. 2011-12-04]. Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/9883/odklady-povinne-skolni-dochazky.html>.

V praxi to znamená, že rodiče nebo zákonní zástupci nemohou o odkladu školní docházky svého dítěte rozhodnout sami, ale jsou povinni svou žádost adresovanou příslušné základní škole (dále jen ZŠ) doložit dvěma doporučeními.

- Posouzením příslušného školského poradenského zařízení se rozumí vyjádření pedagogicko-psychologické poradny, ale v případě zjišťování speciální připravenosti žáků se zdravotním postižením je třeba vyjádření příslušného speciálně pedagogického centra.
- Odborným lékařem způsobilým posoudit zdravotní stav dítěte pro účely odkladu začátku povinné školní docházky může být dětský lékař nebo praktický lékař pro děti a dorost, a to zejména v situacích, kdy k odložení začátku povinné školní docházky dojde z důvodu celkové tělesné nezralosti, častého onemocnění apod. V případě, že je dítě v lékařské péči pro jiné zdravotní obtíže, posouzení by měl provést odborný lékař, který je pro tuto oblast specialistou, tedy např. alergolog, neurolog, kardiolog apod.

Rozhodnutí o odkladu vydává ředitel školy, ve které bylo dítě zapsáno. Ředitel žádosti o odložení začátku povinné školní docházky vyhoví pouze v případě, že obě posouzení budou kladná. Možnosti rodičů při žádání o odklad povinné školní docházky jsou tyto:

- Rodiče požádají o odklad školní docházky přímo u zápisu k povinné školní docházce a tuto žádost zákonem stanoveným způsobem doloží. V takovém případě může ředitel školy rozhodnout o odkladu povinné školní docházky přímo.
- Rodiče při zápisu k povinné školní docházce o odklad nepožádají, ale jsou informováni o možnosti jeho udělení. Ředitele školy o odklad povinné školní

docházky požádají až následně (a žádost doloží způsobem stanoveným zákonem).³⁷

2.4.2 Odklad povinné školní docházky - trend současnosti?

Otázka odkladů povinné školní docházky je v poslední době často skloňována zejména v souvislosti s nárůstem jejich počtu za období posledních 35 let. Zpočátku byl odklad povinné školní docházky doporučován výhradně dětem, které vykazovaly vážné nedostatky v připravenosti na školní nároky (podle Václava Mertina to byly v Praze pouhá 3% dětí). V současné době je odklad doporučován a realizován velmi často ze zcela jiných důvodů. V této souvislosti se hovoří o tendenci nastupovat do základní školy později než v šesti letech, o nárocích dnešní školy, o snaze rodičů prodloužit dítěti bezstarostné dětství.³⁸

Již psycholog Matějček zmiňuje v knize *Děti, rodina, stres* z roku 1994, že v otázce odkladů školní docházky dochází k pozoruhodným změnám. Hovoří o tom, že na rozdíl od minulosti, kdy rodiče žádali o odklad jen velmi zřídka, dnes tyto žádosti nejsou žádnou vzácností. Na opak se stále množí případy, kdy rodiče žádají o odklad školní docházky pro nadprůměrně vyspělé dítě. Tyto tendence dle Matějčka svědčí jednak o stoupajících nárocích, kterým je dítě na začátku školní docházky vystaveno, jednak o tom, že rodiče jsou si stále více vědomi své odpovědnosti za všestranný prospěch dítěte, k němuž úspěšná školní kariéra dítěte nevyhnutelně patří.³⁹

Z údajů Ústavu pro informace ve vzdělávání vyplývá, že nejvíce odkladů povinné školní docházky bylo za rok 2005 nejvíce v hlavním městě v Praze, a to necelých 28 %, a nejméně v kraji Vysočina, 19.2%.⁴⁰ Tato čísla hovoří ve prospěch názoru, že trend

---

³⁷ Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů Článek Odklady školní docházky. [online]. [cit. 2011-12-04].

Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/9883/odklady-povinne-skolni-dochazky.html/>>.

³⁸ LEŽALOVÁ, Renata, *Řízení mateřské školy, kapitola Pedagogický proces a jeho řízení, podkapitola Pedagogický proces a dítě, článek Odklady povinné školní docházky*, Praha: Raabe, 2004, 2500 s.

³⁹ MATĚJČEK; DYTRYCH, *Děti, rodina, stres*. Praha: Galén, 1994

⁴⁰ KVAČKOVÁ, R. V první třídě znamená rozdíl věku hodně, článek. *Lidové Noviny, příloha Akademie*, 15. 12. 2006, s. I.

odkladů školní docházky úzce souvisí se sociokulturním prostředím. Pokud by se jednalo pouze o důvody skutečné zralosti či školní připravenosti, nebyl by zřejmě žádný rozdíl mezi Prahou a jinými kraji. Pokud se ovšem jedná o určité procento odkladů, které jsou udělovány na základě rozhodnutí rodičů (a posvěcených psychology či pediatri), kteří se snaží pomocí oddálení nástupu do školy zlepšit svému dítěti podmínky pro budoucí fungování ve škole, lze chápat tato čísla, jako určité vodítko. Naznačuje, že rodiče ve velkých městech, s větší koncentrací lidí s vyšším sociálním postavením o odklady školní docházky žádají častěji.

V současné době tedy vidáme v prvních třídách děti, kterým je při vstupu do školy sedm a půl roku, a někdy i více, vedle dětí právě šestiletých. Již výzkum J. Langmeiera z roku 1961 odhalil významné statistické rozdíly mezi nejstaršími a nejmladšími dětmi v prvním ročníku základní školy.

Věk dítěte při vstupu do školy	Nesamostatnost dítěte	Neukázněnost dítěte	Hravost, pracovní nezralost	Nesoustředěnost
5let 8měs. až 5let 10měs.	64,0%	28,6%	57,1%	57,1%
5let 11měs. až 6let 5měs.	26,9%	20,8%	23,8%	32,8%
6let 2měs. až 6let 5měs.	21,4%	11,5%	18,0%	22,9%
6let 6měs. až 6let 8měs.	23,8%	7,9%	12,7%	14,3%
6let 9měs.-7let	12,0%	8,5%	3,7%	10,2%

Tabulka č. 1: Výzkum J. Langmeiera z roku 1961- Prospěch a chování všech dětí prvních tříd českého okresního města Havlíčkův Brod (264 dětí)⁴¹

⁴¹ MATĚJČEK; DYTRYCH, *Děti, rodina, stres*. Praha: Galén, 1994

Článek v MF Dnes z roku 2009 cituje dětskou psycholožku Hanu Prokešovou, která říká: „Ještě před deseti lety byli sedmiletí prvňáci v první třídě spíše výjimkou. Letos jich nastoupí do škol už plná pětina. Školské statistiky i právě probíhající zápisy ukazují, že rodičů, kteří požadují pro své dítě roční odklad nástupu do školy, stále přibývá.“⁴²

Toto tvrzení je doložené i statistikou devadesátých let Obsazení lavic prvních tříd v ČR z databáze Ústavu pro informace ve vzdělávání:

věk dítěte/školní rok	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99
mladší než 6 let	1,9	1,8	1,6	1,5
šestiletí	81,1	77,5	80,2	77,6
starší než 6 let	17,9	19,2	19,2	20,3

Tabulka č. 2: **Statistika obsazení lavic prvních tříd v ČR**

V dalším článku z MF Dnes taktéž z roku 2009 hovoří Bohumila Beranová z Ústavu pro informace ve vzdělání o tom, že se i při aktuálních zápisech do školy potvrdilo, že odklad je stále „v módě“. Průzkumy z poloviny devadesátých let dokládají, že nástup do školy mělo odloženo 14 až 17 % dětí, ke konci devadesátých let již jejich počet stoupl na více než 20 % a v současné době počet odkladů školní docházky dlouhodobě přesahuje 22 %.⁴³

Názor, že mnohem víc než pozdní nástup může dítěti ublížit příliš brzký vstup do školních lavic, mnohdy vede k tomu, že psychologové či dětské lékaři žádosti rodičů o potvrzení potřebnosti odkladu školní docházky vyhoví, aniž by byl k tomuto odkladu závažný důvod. „Žádostí je opravdu velmi mnoho,“ potvrzuje Hana Prokešová, " rodiče

⁴²SIMONA HOLECOVÁ. MF DNES, Stále více dětí začíná se školou o rok později [online]. [cit. 2011-25-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.ssvp.wz.cz/Texty/osd.html>>.

⁴³SUCHOMEL, Petr. Odklad školy už není ostuda, ale hit, článek, *Dnes*. 19. 01. 2009, s. A4

totiž nemohou své dítě nechat o rok déle doma jen proto, že chtějí, je nutné k tomu mít souhlas lékařů. A ti podle psychologů dají potvrzení téměř každému."⁴⁴

To, že odklady školní docházky jsou žhavým tématem, dokládá i novinka z dílny ministerstva školství, o které informovala Česká televize. Současný ministr školství chce zavést standard, který stanoví, co všechno má mateřská škola v posledním ročníku děti naučit. Cílem je mimo jiné snížit počet odkladů školní docházky. V loňském roce (tj. v roce 2010) nenastoupila do prvních tříd skoro čtvrtina dětí, kterým bylo do konce letních prázdnin šest let. *"Tento výstup by měl být u všech dětí a na základě toho by mělo přijít doporučení o správném zařazení dítěte do školy či výjimečně pro odklad,"* řekl v ČT Dobeš.⁴⁵

O novodobém trendu, kdy děti s odklady činí jednu čtvrtinu žáků nastupujících do první třídy, hovoří i následující tabulka, ze které rovněž vyplývá, že i když je počet odkladů poměrně vysoký, je poměrně vysoký i počet dodatečně udělených odkladů, což dokládá, že rozhodování o tom, zda má dítě do školy nastoupit, či nikoliv, je problematické a zodpovědné.

Rok	2000		2001		2002	
	počet	%	počet	%	počet	%
Děti nastupující do 1.tř.	113 670	100,0	99 166	100,0	93 929	100,0
Odklad povinné školní docházky	27 383	24,1	25 842	26,1	23 333	24,8
Předčasné nástupy do ZŠ	674	0,6	817	0,8	821	0,9
Dodatečné odklady	1 630	1,4	1 578	1,6	1 386	1,5

⁴⁴ SIMONA HOLECOVÁ. MF DNES, Stále více dětí začíná se školou o rok později [online]. [cit. 2011-25-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.ssvp.wz.cz/Texty/osd.html>>.

⁴⁵ Ministr školství chce plošně testovat děti v mateřských školkách. IDNES.cz [online]. 16.11.2010, [cit. 2011-06-26]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/ministr-skolstvi-chce-plosne-testovat-deti-v-materskych-skolkach-1cn-studium.aspx?c=A101116_200702_studium_bar>.

Rok	2003		2004		Průměr
	počet	%	počet	%	%
Děti nastupující do 1.tř.	90 263	100,0	89 107	100,0	
Odklad povinné školní docházky	21 341	23,6	21 554	24,2	24,6
Předčasné nástupy do ZŠ	786	0,9	937	1,1	0,9
Dodatečné odklady	1453	1,6	1 391	2,3	1,7

Tabulka č. 3: **Počet odkladů povinné školní docházky, předčasných nástupů do ZŠ a dodatečných odkladů povinné školní docházky (zahrnuty jsou i speciální školy)**⁴⁶

Skutečnost, že téměř čtvrtina dětí nastupuje každým rokem, až po odkladu školní docházky, také výrazným způsobem ovlivňuje složení školní třídy. Zvyšuje se věkový průměr žáků a současně se výrazně zvyšuje věkové rozpětí. Tento jev je podle Václava Mertina významným problémem, protože v tomto věku jsou rozdíly mezi různě starými dětmi nepoměrně výraznější, než je tomu nakonec v dospělosti. „Zvýrazňují se tak negativní dopady hromadného školství, kdy se počítá se stejnou látkou pro všechny děti v jednom ročníku“ říká Mertin.⁴⁷ Důsledkem je, že nedávno šestileté děti a děti skoro osmileté se mají učit stejné věci a vykazovat stejné výsledky, za které budou hodnoceny podle jednotného měřítka. Učitel mnohdy postupuje kvůli velkému počtu starších dětí v učivu rychleji, než by bylo vhodné ve vztahu k dětem šestiletým. To může i pro zcela normálně se vyvíjející, dostatečně zralé a připravené dítě znamenat neúměrnou zátěž, která může vyústit v psychické potíže a dále i v potíže v oblasti sociální.

Ani učitel/ka ve třídě nerozlišuje podle věku tak, aby v první lavici seděly ty nejmladší, ve druhé o měsíc starší atd. Přitom rozdíl mezi nejmladšími a nejstaršími dětmi ve třídě (a to i bez odkladů školní docházky), jak již vyplynulo z postřehů V. Mertina, činí rok věku, tj. přibližně 15% vývoje. (věkový rozdíl jako mezi IQ 100 a IQ 85)

⁴⁶ LEŽALOVÁ, Renata, *Řízení mateřské školy, kapitola Pedagogický proces a jeho řízení, podkapitola Pedagogický proces a dítě, článek Odklady povinné školní docházky*, Praha: Raabe, 2004, 2500 s.

⁴⁷ KVAČKOVÁ, R. V první třídě znamená rozdíl věku hodně, článek. *Lidové Noviny, příloha Akademie*, 15. 12. 2006, s. 1.

Pouze díky datu narození, se tedy na samém začátku školní docházky může dítě i při zcela průměrné inteligenci dostat do tzv. pásma ohrožení či stresu, tj. do pásma výkonnostního podprůměru.⁴⁸

Škola ve značné míře ovlivňuje rozvoj identity školáka, zejména sebehodnocení a sebeúctu, ale i jeho další očekávání. V rámci této role musí jedinec splněním určitých požadavků potvrdit svou hodnotu. Míra, v jaké se mu podaří nároky školy splnit, se promítne do jeho postoje ke škole i do postoje k celé společnosti, kterou škola v určitém období reprezentuje. Tento postoj může přetrvávat po celý následující život. Projeví se i modifikací sebepojetí školáka.⁴⁹

Učitel, který s věkovým rozdílem nepočítá a nezohledňuje jej ve svém přístupu k žákovi, musí nutně vidět menší způsobilost dítěte šestiletého, třebaže je ve skutečnosti stejně nadané. Lenka a Miroslav Hubatkovi hovoří o trendu poslední doby (zbytečné odklady), jako o nebezpečném extrému, který může dítě ohrozit do stejné míry jako předčasný nástup do školy. Nepovažují pro žádost o odklad argument, že by dítě bylo ve třídě s dětmi staršími jako dostatečný. *„Je zcela špatné a nevhodné, když o doklad žádá rodič u dítěte, které nejen vše potřebné pro první třídu zvládá více než dobře, ale navíc má základy čtení a počítání do tisíce. I v sociální oblasti je zcela připravené“*⁵⁰

Psycholog Václav Mertin, který se problematikou odkladů školní docházky v současné době intenzivně zabývá, je spíš jejich zastáncem. Problém nevidí na straně rodičů či psychologů, ale v nepřekonané hromadnosti školní výuky. To, že je v jedné třídě mezi dětmi rozdíl i bez odkladu celý jeden rok je samo o sobě při současném stylu výuky problém. Psychologické testy inteligence pro dětský věk pracují s normami po čtvrt roce, protože při větším rozpětí jsou mezi dětmi v jejich výkonnosti významné rozdíly. Věk tedy hraje v tomto období velkou roli, a pokud je jedinec šikovný, pak využití věkové výhody přispěje k tomu, že bude úspěšnější. Vzhledem k tomu, že rodič či

---

⁴⁸ MATĚJČEK; DYTRYCH, *Děti, rodina, stres*. Praha: Galén, 1994

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8

⁵⁰ Nadané Dítě, Portál pro rodiče a pedagogy, kterým záleží na rozvoji nadání a talentu jejich dětí. [online]. [cit. 2011-10-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.nadanedite.cz/view.php?nazevclanku=jak-zadat-o-odklad-skolni-dochazky&cislocclanku=2008070005>>.

psycholog hledá vždy ideální cestu pro jedno konkrétní dítě a ne pro systém ani ostatní děti, je logické, že pokud vyhodnotí, že odklad bude pro dítě vhodný, tak ho jistě doporučí. Psycholog dle Mertina nezamítne odklad s ohledem na ostatní děti.⁵¹ Václav Mertin rodičům doporučuje zjistit, jaká je ve třídě, kam má dítě nastoupit, situace z hlediska počtu odkladů. „Pokud je rozložení takové, že jsou tam v hojném počtu zastoupeny i mladší děti, není se třeba obávat. Pokud ale rodiče zjistí, že mladší děti by byly v menšině, není od věci žádat pro své dítě odklad“.⁵²

Dětská psycholožka Jana Procházková z Dětského krizového centra se rovněž domnívá, že mnohem víc než pozdní nástup může ublížit příliš brzký vstup do školních lavic. "Znám řadu dětí, kterým ublížilo, že odklad neměly. Neznám ale jediné, kterému by ublížilo, když do školy nešlo," tvrdí Procházková⁵³

Názory odborníků i rodičů na problematiku odkladu školní docházky se mnohdy liší. Při rozhodování, zda dítě poslat či neposlat v šesti letech do školy, je pro všechny zúčastněné hlavní proměnnou prospěch dítěte. Za určitých okolností se takto prospěšným může tolik skloňovaný odklad školní docházky jednoznačně jevit.

2.4.3 Shrnutí

Z výše uvedeného je zřejmé, že odklad školní docházky bylo ve své době opatření převratné, které napomohlo mnohým žákům i přes počáteční nezralost úspěšně zvládnout nástup do školy a dále dobře zvládat následující školní léta. Rodičovská veřejnost si na toto opatření v průběhu druhé poloviny minulého století pozvolna zvykala. Postupně byla akceptována skutečnost, že odklad není „ostudou“ či důkazem nějaké nedostačivosti. Zvýšená informovanost v oblasti pedagogicko psychologického poradenství umožnila veřejnosti přijmout fakt, že každé dítě je jedinečné a může se vyvíjet svým tempem v závislosti na řadě faktorů. Pozvolna se odklad školní docházky

---

⁵¹ MERTIN, V. Roli hraje i tříměsíční rozdíl věku, článek, *Lidové Noviny, příloha Akademie*, 12. 01. 2010, s. 25.

⁵² KVAČKOVÁ, R. V první třídě znamená rozdíl věku hodně, článek. *Lidové Noviny, příloha Akademie*, 15. 12. 2006, s. 1.

⁵³ SIMONA HOLECOVÁ. MF DNES, Stále více dětí začíná se školou o rok později [online]. [cit. 2011-25-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.ssvp.wz.cz/Texty/osd.html>>.

stal běžnou a samozřejmou záležitostí u dětí narozených v letních měsících, či dětí, které se jeví po nějaké stránce v daný okamžik pro nástup do školy nezralé či nepřípravené. V posledních letech se trend posunul na zcela opačnou stranu a tolik skloňovaný odklad školní docházky se stává masovou záležitostí a prostředkem, jak dítěti ulehčit nástup do školy, zajistit větší pravděpodobnost dobrých výsledků, zkrátka trochu posunout obávanou startovní čáru.

2.5 Motivy rodičů k odkladům školní docházky

Motivy jsou síly, které přímo či nepřímo uvádějí naše chování do pohybu. Tyto motivy jsou příčinami (vnitřními důvody) našeho jednání a chování. *„Během života se vytváří relativně stálý soubor motivů, který se označuje jako hodnotový či motivační systém osobnosti. Je uspořádán hierarchicky. Záleží na vztahu jednotlivých hodnot (motivů) k centru osobnosti“.*⁵⁴

V problematice odkladů školní docházky je právě motivace klíčovým pojmem. Pokud rodičům legislativa umožňuje o odklad školní docházky zažádat a realita je navíc taková, že je možné na základě vlastního úsudku a dodání potřebných potvrzení tento odklad zrealizovat, tak rodiče motivováni nejrůznějšími pohnutkami (ať vnějšími či vnitřními) nevyhnutelně začnou zvažovat, jestli by byl odklad pro jejich potomka či pro ně samé přínosem.

2.5.1 Nástup do školy – významný mezník v životě rodiny

Nástup dítěte do školy je významným okamžikem v životě celé rodiny. Lze jej považovat za důležitý sociální mezník. Tento okamžik se pojí s množstvím zásadních změn v běžném fungování rodičů, mnohdy i blízkého příbuzenstva i s předpokládanými očekáváními, která se se vstupem do školy logicky pojí.

Škola je v našem státě první institucí, které dítě ze zákona podléhá, nelze tudíž její nároky ignorovat. Je důležitá pro další vývoj dítěte i pro jeho budoucnost. Významným faktem je, že se této vyšší autoritě musí podrobit i samotní rodiče, tudíž se celé situaci musí přizpůsobit nejen dítě, ale celá jeho rodina.

---

⁵⁴ KOHOUTEK, Rudolf a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. 173 str. ISBN 80-7204-064-2

Štech (1992) popsal vztah k rodičů ke škole jako „institucionálně-instrumentální“, což znamená, že je pro ně škola nástrojem učení, ale má i svou moc, o které rodiče vědí, a která plyne z její institucionální síly.⁵⁵

Mnozí rodiče, vzhledem k tomu, že mají v současné době možnost vzdělávací instituci pro svého potomka vybrat, podílet se na rozhodovacím procesu ohledně odkladu školní docházky a mají přístup k nepřebernému množství informací z oblasti školské vzdělávací politiky i z oblasti pedagogicko psychologického poradenství, kladou na tento výběr a konečné rozhodnutí velký důraz.

Fakt, že si rodiče uvědomují, jak významně může jejich volba ovlivnit budoucí školní kariéru dítěte, jeho fungování ve školním kolektivu, vztah ke vzdělávání a ve svém důsledku i jeho budoucnost, klade na rodiče velkou odpovědnost.

2.5.2 Rodičovský postoj ke škole a školní úspěšnosti dětí

Rodičovský postoj ke škole významnou měrou utváří očekávání ve vztahu ke každému jednotlivému potomkovi a posléze hodnocení jeho školních výsledků. Mísí se zde racionální a emocionální postojové složky v nejrůznější míře. Převážná většina rodičů za normálních okolností pociťuje potřebu školního úspěchu pro své dítě. Je to podmíněno silnou emoční vazbou. Rodič si přeje pro své dítě vše dobré. Rodič ovšem nemusí mít vždy všechny dostupné informace a jeho očekávání mohou být do určité míry nereálná. Mohou odrážet spíše přání než realitu samotnou⁵⁶

Přestože odklad musí doporučit pedagogicko-psychologická poradna a povolit ho ředitel, školy se často setkávají s tím, že si odklad prosadí samotní rodiče. Zástupkyně ředitele ZŠ Klíč v České Lípě hovoří o stoupajícím počtu rodičů, kteří své dítě natolik opečovávají, že ho ještě, přesto že je absolutně zralé a připravené, nechtějí do školy pustit.⁵⁷

---

⁵⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. Psychologie školního dítěte. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 1995, 66 s

⁵⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. Psychologie školního dítěte. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 1995, 66 s

⁵⁷ SUCHOMEL, Petr. Odklad školy už není ostuda, ale hit, článek, *Dnes*. 19. 01. 2009, s. A4

Současní rodiče se rozhodně nebrání vzdělávání svých dětí, je tomu spíše naopak. Mnohdy již od batolecího věku navštěvují s dětmi nejrůznější zájmové kroužky, platí jazykovou výuku, brzy uvažují o hodinách hudby či kreslení. Jakmile však dojde na povinnou školní docházku, jsou ve střehu. Tento postoj je částečně asi způsoben slovem povinná a faktem, že se pro ni nerozhodují dobrovolně.⁵⁸ Velmi důležitým faktorem ve vnímání školy, výběru školské instituce či v rozhodovacím procesu při zvažování odkladu školní docházky je i celospolečenské klima, které se odráží v hodnotových žebříčcích současné rodiny.

Z rozsáhlého šetření Marty Fáberové a Dany Vašátkové⁵⁹, které mapuje rodinné prostředí v roce 1986 a 1996, tedy před revolucí a po ní, vyplývá, že největší zastoupení v prvním (44,90%), i ve druhém (47,70%) šetření mají rodiny orientované na úspěch. Je pro ně charakteristická silná podpora jejích členů k sebeprosazování, vedení k soutěživosti, k dosahování stále lepších výsledků. Rodič, který vnímá školní úspěšnost jako nedílnou součást úspěchu svého potomka, je logicky motivován k tomu, aby zvážil všechny faktory, které mohou tuto školní úspěšnost ovlivnit.

„Díky celospolečensky stoupajícím nárokům na vzdělání je nutné počítat s tím, že se budeme stále častěji setkávat s úzkostnými rodiči, kterým na dítěti nejen velmi záleží, ale kteří navíc školu i s jejími přiměřeně stoupajícími nároky předjímají jako situaci ohrožení své vlastní rodičovské identity“⁶⁰

Představy rodičů předškoláka mohou být nerealistické, zejména pokud je školní úspěch v rodině významnou hodnotou nebo vyvolává li školní docházka v samotných rodičích obavy a stimuluje tak obranné mechanismy.⁶¹ Očekávání rodičů resp. jejich představa o školní úspěšnosti dítěte tedy do značné míry vyplývá z hodnot uznávaných rodinou a jejich postojem ke konkrétnímu potomkovi. Ve vztahu ke každému dítěti si rodiče utvářejí určitá očekávání, která jsou kompatibilní s jejich představami.

---

⁵⁸ KVAČKOVÁ, R. Při zápisu myslíte i na pubertu, článek. *Lidové Noviny, střední školy speciál, příloha Akademie*, 16. 03. 2010, s. 26.

⁵⁹ JANIŠ, K., SVATOŠ, T. (ed). *Rodina a otázky s ní související*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. 100 s. ISBN 80-7041-842-7.

⁶⁰ MATĚJČEK; DYTRYCH, *Děti, rodina, stres*. Praha: Galén, 1994

⁶¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 1995, 66 s

Každoročně se vyskytne velké množství případů, kdy rodiče žádají pro dítě odklad školní docházky, i když k tomu není zřejmý důvod. Co stojí za touto, stále častější snahou nechat dítě doma? Jak jsem již uvedla, často se jedná o rodiče, kteří v tomto řešení vidí záruku toho, že jejich dítě bude mít později ve škole vynikající výsledky. Jindy se jedná o rodiče, kteří nástup svého dítěte do školy prožívají úzkostně, očekávají potíže a v odkladu vidí možnost odložit své starosti na pozdější dobu.⁶²

Psychologové, za nimiž rodiče s prosbou přicházejí, se shodují na tom, že mnohdy je to především strach rodičů ze školy, obava, že první třída bude příliš náročná a dítě ji nezvládne. Dalším důvodem může být i jistá setrvačnost, opožděná reakce na sedmdesátá a osmdesátá léta, kdy byl přístup k dětem značně odlišný na rozdíl od současné školy a dnešní rodiče budoucích školáků, kteří v té době vyrůstali a sami byli prvňáčky, si to velmi dobře pamatují. Vytváří se uzavřený kruh. *„Rodiče vědí, že se syn může ve třídě setkat s klukem o rok starším, který bude samozřejmě mnohem vyspělejší, protože v tomto věku jsou i tři měsíce velmi znát. Bojí se, že jejich dítě nebude stačit, bude do školy chodit nerado, a tak i kvůli malému nedostatku, který by bylo možné do nástupu do školy odstranit - žádají odklad,“* říká dále psycholožka Hana Prokešová.⁶³

I Renata Ležalová jako časté důvody k odkladu u úzkostlivých rodičů uvádí obavy z nepříznivého postavení věkově mladšího dítěte ve třídě, které je důsledkem velkého množství odkladů, a tedy velkého procenta starších dětí v první třídě, dále náročnost školy, kterou věkově mladší dítě nezvládne, a někdy i snaha prodloužit dítěti dětství.⁶⁴

Václav Mertin vidí jádro problému v u nás dosud nepřekonané hromadnosti školní výuky. Rodiče i odborníci podle něj pak intuitivně hledají každému jedinci vlastní cestu, protože cítí, že pouze tak má šanci nejlépe využít a zúročit svoje předpoklady.⁶⁵

---

⁶² KLÉGROVÁ, J. Máme doma prvňáčka. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1020-1.

⁶³ SIMONA HOLECOVÁ. MF DNES, Stále více dětí začíná se školou o rok později [online]. [cit. 2011-25-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.ssvp.wz.cz/Texty/osd.html>>.

⁶⁴ LEŽALOVÁ, Renata, *Řízení mateřské školy, kapitola Pedagogický proces a jeho řízení, podkapitola Pedagogický proces a dítě, článek Odklady povinné školní docházky*, Praha: Raabe, 2004, 2500 s.

⁶⁵ MERTIN, V. Roli hraje i tříměsíční rozdíl věku, článek, *Lidové Noviny, příloha Akademie*, 12. 01. 2010, s. 25.

Podle výše uvedených názorů některých našich odborníků na dětskou psychologii je zřejmé, že nejen rodiče, ale i specialisté cítí důvody k odkladům školní docházky i u dětí, které se po stránce vývojové, jeví jako pro školu zralé.

2.5.3 Dítě – součást osobního image rodiče

Rodiče si zpravidla vytvářejí svůj postoj ke škole na základě vlastních zkušeností z dětství. Tyto vlastní zkušenosti ovlivňují představu o instituci, kterou bude navštěvovat jejich potomek a dále ovlivňuje pohled na jeho potenciální školní úspěch.

Často se setkáváme s tím, že rodiče chtějí skrze své dítě realizovat to, o co sami usilovali, čeho chtěli dosáhnout, ale nepodařilo se jim to. Tito rodiče očekávají, že toho dosáhnou úspěchem vlastního potomka. Zástupně, prostřednictvím onoho dítěte, se má jejich život stát tím, čím jej sami nedokázali učinit a tak dítě může plnit úlohu „výkladní skříně rodiny“. Dítě je takzvaně instrumentalizováno a stává se nástrojem realizace cílů, které zdaleka nemusí být jeho vlastní.⁶⁶ Dítě tedy může v mnoha případech fungovat jako prostředek neuspokojené rodičovské potřeby. Takový rodič považuje úspěch či neúspěch dítěte ve škole za svůj vlastní. Z nepříznivých okolností může být také motivem k vyvolání obranné reakce. Tou může být v případě neuspokojivé předešlé zkušenosti s vlastní školní kariérou, či problémy ve škole u staršího dítěte odklad školní docházky. Stejně tak ale může být odklad obrannou reakcí na tlak, který pociťují rodiče z rodiny s velkými aspiracemi v oblasti vzdělání a pracovní kariéry. Pro ty je nutnou samozřejmostí, aby jejich potomek dosáhl či přesáhl jejich studijní úspěchy a pokud se pozdější nástup do školy jeví jako vhodný prostředek pro dosažení tohoto cíle, jistě o něm budou uvažovat.

Každý jedinec, tudíž i každý rodič podléhá vlivu sociální percepce. To znamená, že jeho vnímání je závislé na sociálních faktorech, na očekávání, respektive sociální zkušenosti vůbec. Realitu nevnímáme objektivně, ale podle jejího významu pro nás.

---

⁶⁶ HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí. Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004, 228 s. ISBN 80-7178-888-0

*„Sociální percepce především znamená, že mezi vnímaným objektem a vnímajícím subjektem existuje jakýsi sociogenní filtr. Člověk často vidí svět z největší části očima druhých lidí. Nevnímáme vždy skutečnou objektivní realitu“.*⁶⁷

Velmi frekventovaným výrazem je dnes „osobní image“. Image znamená obraz či představu, je všeobecným míněním, dojmem, soudem veřejnosti o určité osobě. Jedinec musí vystupovat, projevovat se a jednat v souladu s očekáváními spjatými s jeho sociální pozicí. Osobní image má vazbu k image sociální skupiny, k níž jedinec přísluší, či příslušet touží.⁶⁸

Mnohý milující a starostlivý rodič, který vkládá do péče a výchovy svého potomka mnoho energie a také mnoho nadějí, je pod tlakem okolí a celé společnosti, aby ve své péči o dítě nic nezanedbal. Součástí jeho osobního image je i to, aby svou práci rodiče odváděl perfektně. Pokud je tedy současná společnost do značné míry orientovaná na vzdělání a výkon, jistě se budou rodiče snažit, aby jejich potomek v rámci školní docházky fungoval úspěšně. Rodiče budou samozřejmě jednat pod vlivem sociokulturního prostředí, kterého jsou součástí. Pokud toto prostředí již nepovažuje odklad za jistý důkaz nevyzrálости dítěte, ale za běžný prostředek, jak zpříjemnit sobě i dítěti začátek školních let, je zřejmé, že o něm budou vážně uvažovat.

2.5.4 Shrnutí

Nelze se nijak podivovat nad stoupajícím počtem rodičů, kteří se snaží intervencí v pedagogicko psychologické poradně a následně odkladem školní docházky u svého dítěte zajistit bezproblémový nástup i průběh školní docházky. Tito rodiče mají své zkušenosti se školou, a s pocity, které sami zažívali, nebo s pocity, které zažívaly jejich starší děti. Pedagogičtí psychologové vnímají odklad školní docházky na rozdíl od předčasného nástupu do školy spíše jako pozitivní jev. Tito odborníci jsou mnohdy na

---

⁶⁷ KOHOUTEK, Rudolf a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. 173 str. ISBN 80-7204-064-2

⁶⁸ KOHOUTEK, Rudolf a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. 173 str. ISBN 80-7204-064-2

straně rodičů, kteří o odklad žádají, protože se setkávají ve svých poradnách s dětmi, které neunesly nároky školy, nebo je snášejí s obtížemi, které by mnohdy nepocíťovaly tak výrazně, kdyby byly starší.

3. EMPIRICKÁ ČÁST

3.1 Téma a teoretický rámec šetření

Tématem empirické sondy je motivace rodičů k odkladu školní docházky. Na tomto výzkumném poli je velmi málo prací, týkající se konkrétně problematiky motivace rodičů. Výzkumy se většinou bohužel zabývají školní zralostí obecně a odklady školní docházky pouze ve vztahu k zralosti a připravenosti. Problematika motivů rodičů k odkladům školní docházky by si zasloužila podrobnější výzkum. Z důvodu malého počtu respondentů považuji svou práci spíše za orientační sondu, než za výzkum v pravém slova smyslu. Tato sonda se pokouší nahlédnout východiska této studie, která jsou popsána v teoretické části diplomové práce, skrze individuální pohled rodičů na danou problematiku.

3.2 Formulace problému a cíle studie

Na vysokém podílu odkladů školní docházky se v současné době podílí i přání rodičů oddálit u jejich dítěte vstup do školy. Toto přání je motivováno rozmanitými okolnostmi, které je vhodné zmapovat pro hlubší pochopení skutečné účelnosti tak zásadního opatření, jímž odklad školní docházky je.

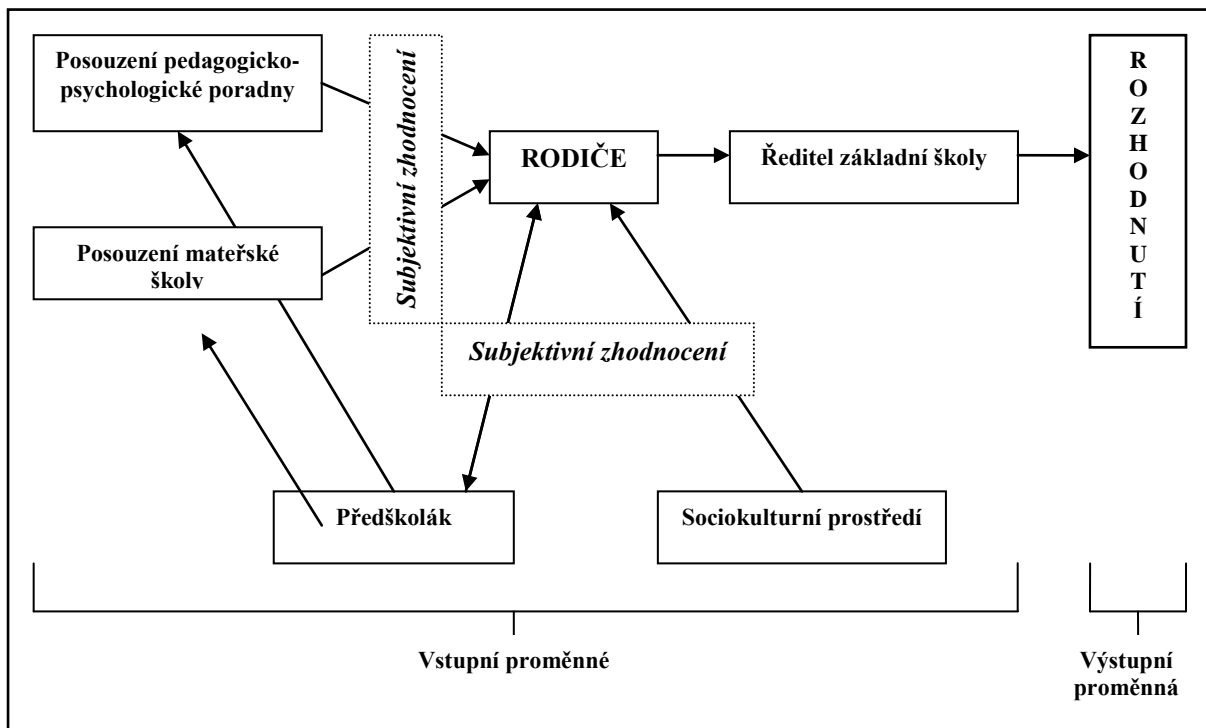
Cíle výzkumné části:

1. Zjistit, jaké je rodinné prostředí dětí rodičů žádajících o odklad školní docházky
2. Zjistit, jestli rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno průběhem školní kariéry starších sourozenců

3. Zjistit, jestli rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich vzděláním
4. Zjistit, jestli rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich představou o budoucím vzdělání dítěte
5. Zjistit, jestli rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich okolím
6. Zjistit, jestli rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno fungováním dítěte ve vrstevnickém kolektivu
7. Zjistit, jestli rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich představou o náročnosti současné školy

3.3 Vymezení výzkumného pole

Pro stanovení výzkumných hypotéz, bylo užitečné vymežit výzkumné pole a zjistit, které proměnné mají vliv na zkoumaný problém. Nedomnívám se, že výčet proměnných uvedených níže je úplný, nicméně postihuje základní obraz prostoru, se kterým bylo pracováno.

Obrázek č.1: Model závislosti rozhodnutí o odkladu školní docházky na vybraných proměnných

3.4 Formulace hypotéz

Na základě studia odborné literatury, vypracování teoretické části diplomové práce a vlastní zkušenosti jsem vypracovala následující hypotézy.

Hlavní hypotéza:

HH: Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno sociokulturním prostředím.

Dílčí hypotézy:

H1: Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno rodinným prostředím.

H2: Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno průběhem školní kariéry starších sourozenců

H3: Pro odklad školní docházky se rozhodují spíše VŠ vzdělaní rodiče

H4: Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich představou o budoucím vzdělání dítěte

H5: Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich okolím

H6: Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno fungováním dítěte ve vrstevnickém kolektivu

H7: Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich představou o náročnosti současné školy

3.5 Charakteristika základního souboru a vzorku

Základní soubor

Základním souborem tohoto šetření jsou rodiče předškolních dětí z České republiky, kteří se rozhodli pro odklad školní docházky pro své děti v roce, kdy bylo šetření konáno.

Vzorek

Jako vzorek jsem zvolila skupinu dvaceti rodičů předškoláků ze tří vybraných mateřských škol na Praze 6, Bílé hoře. Konkrétně MŠ Bělohorská, MŠ Stochovská, MŠ Opuková. Tuto lokalitu jsem zvolila z praktických důvodů. Je to místo mého bydliště a zároveň místo, kde má dcery navštěvovaly mateřskou školu a následně školu základní. Využila jsem tedy osobních kontaktů s vyučujícími v uvedených mateřských školách k distribuci dotazníku a jeho následnému sběru.

3.6 Metody empirického šetření

Časový harmonogram šetření

Příprava výzkumného šetření	08/2009-10/2009
Samotný výzkum	04/2010-06/2010
Zpracování výsledků	11/2010-12/2011

Empirické šetření proběhlo na jaře roku 2010, v období, kdy již bylo rozhodnuto o tom, zda bude mít jejich dítě odklad školní docházky.

Pro zpracování dotazníku jsem zvolila univariační analýzu. Jednotlivé otázky jsem analyzovala podle odpovědí příslušných respondentů.

Šetření bylo rozděleno na dvě fáze. Pro jeho první část jsem zvolila metodu kvantitativního výzkumu. Základní technikou byl dotazník s uzavřenými otázkami. Šlo v něm o zjištění co největšího množství motivů, které vedou rodiče k zažádání o odklad školní docházky pro jejich dítě. Předpokládala jsem, že po zpracování dotazníků zjistím určité procento rodičů, kteří žádali o odklad svých dětí z vlastní iniciativy (tedy odklad nebyl doporučen mateřskou školou či pedagogicko-psychologickou poradnou). Z těchto rodičů jsem vybrala následně 4 a s těmi jsem vedla strukturované rozhovory. To mi umožnilo získat více informací o těchto rodičích a jejich pohnutkách dát svému dítěti odklad.

3.7 Popis dat

3.7.1 Vyhodnocení dotazníku a pokus o interpretaci dat

V rámci vyhodnocení výzkumného šetření byly jednotlivé položky dotazníku zpracovány formou univariační analýzy. Otázky jsem analyzovala podle jednotlivých odpovědí respondentů. Při analýze výsledků dotazníkového šetření uvádím vždy znění kladené otázky, následují příslušné tabulky, grafy a interpretace zjištěných údajů. Příloha č. 1 obsahuje znění dotazníku, který jsem rozdala rodičům předškolních dětí v mateřských školách na Praze 6.

Otázka č. 1: **Obecné informace o předškolákově**

Datum narození dítěte:

leden	2
únor	3
březen	4
duben	3
květen	2
červen	2
červenec	3
srpen	2

Tabulka č. 4

Bydliště:

Praha 6	18
Praha 5	2

Tabulka č. 5

Národnost:

ve všech případech česká

Pohlaví:

chlapec	11
děvče	9

Tabulka č. 6

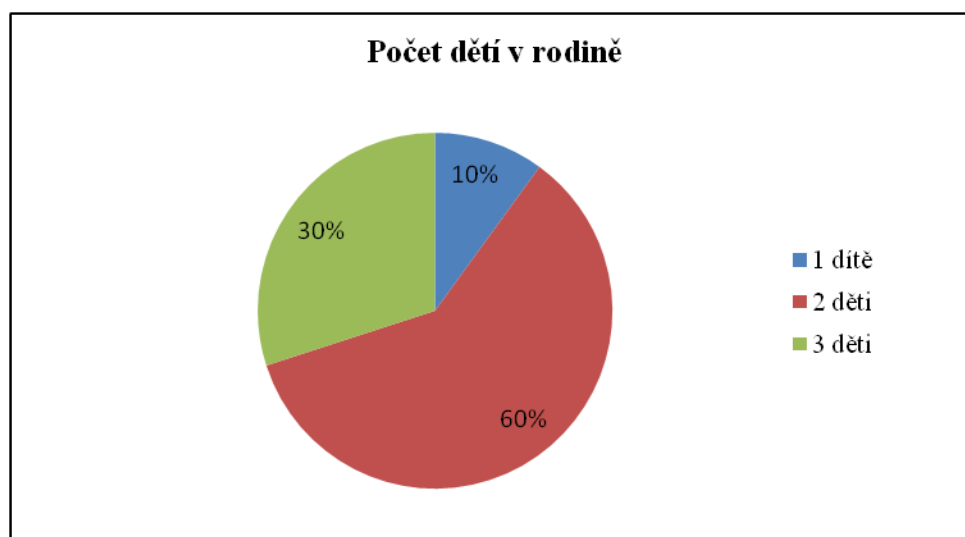
Zdravotní stav:

5krát uvedeno zdravotní oslabení, ve 3 případech se jednalo o alergie, ve 2 případech o častou nemocnost.

Otázka č. 2: Kolik máte dětí?

Počet dětí v rodině	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
1	2	10
2	12	60
3	6	30

Tabulka č. 7

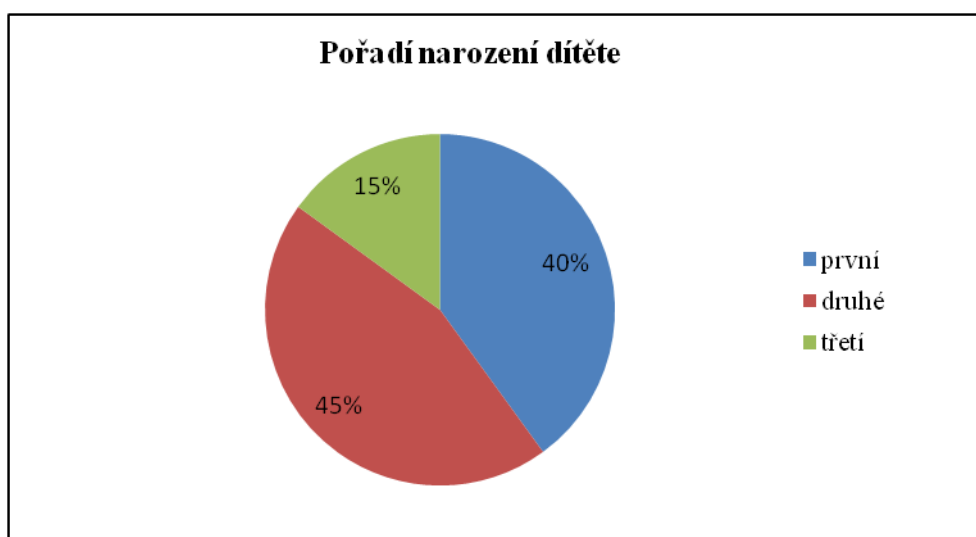
Graf č. 1

V této otázce se rodiče vyjadřovali k počtu dětí v rodině. Z 20ti dotázaných rodičů 2 mají jedno dítě, 12 dvě děti a 6 tři děti.

Otázka č. 3: **Vaše dítě se narodilo jako**

Dítě se narodilo v pořadí jako	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
1.	8	40
2.	9	45
3.	3	15

Tabulka č. 8

Graf č. 2

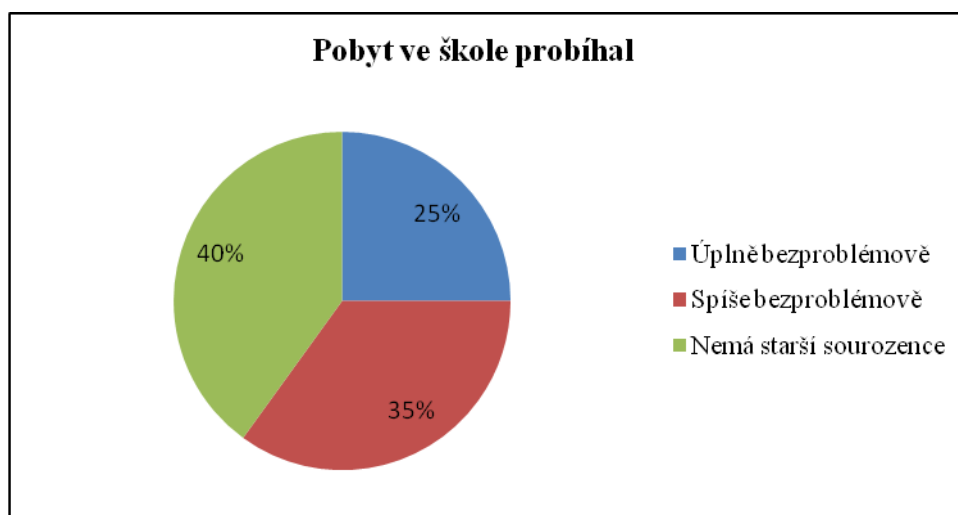
V této otázce se rodiče vyjadřovali k pořadí, ve kterém se dítě narodilo. Z 20ti dotázaných 9 rodičů odpovědělo, že se dítě narodilo v pořadí jako druhé, 8 rodičů

odpovědělo, že se dítě narodilo v pořadí jako první, 3 rodiče odpovědělo, že se dítě narodilo v pořadí jako třetí.

Otázka č. 4: Pokud má dítě starší sourozence, jejich pobyt ve škole probíhá/probíhal

Pobyt ve škole probíhal	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
úplně bezproblémově	5	25
spíše bezproblémově	7	35
nemá starší sourozence	8	40

Tabulka č. 9

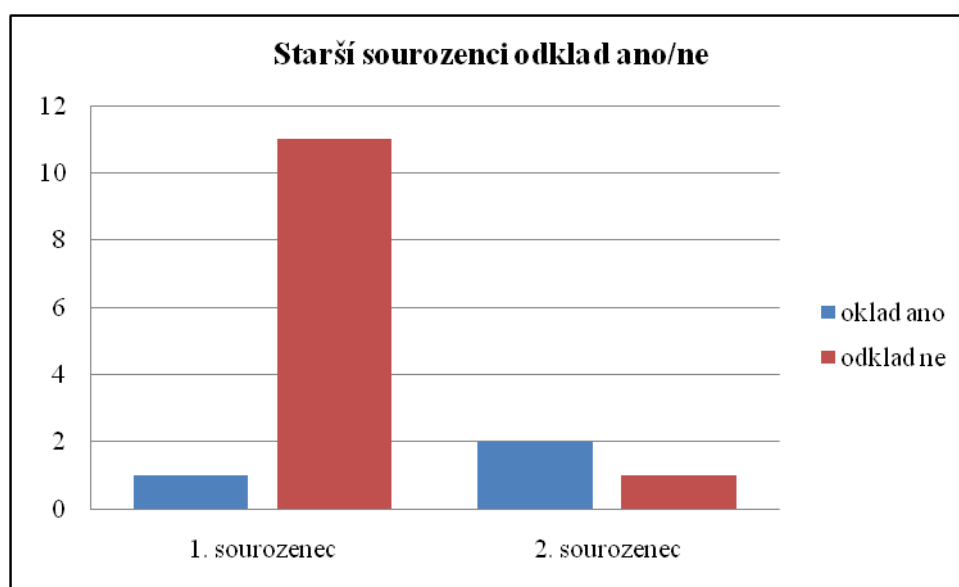
Graf č. 3

V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, jak vnímají pobyt staršího sourozence/sourozenců ve škole. Z 20ti dotázaných 5 rodičů vnímalo pobyt staršího sourozence ve škole jako úplně bezproblémový, 7 jako spíše bezproblémový, 8 dětí nemá starší sourozence.

Otázka č. 5: **Starší sourozenci odklad ano/ne**

Odklad	Počet respondentů
ano	1+2
ne	11+1

Tabulka č. 10

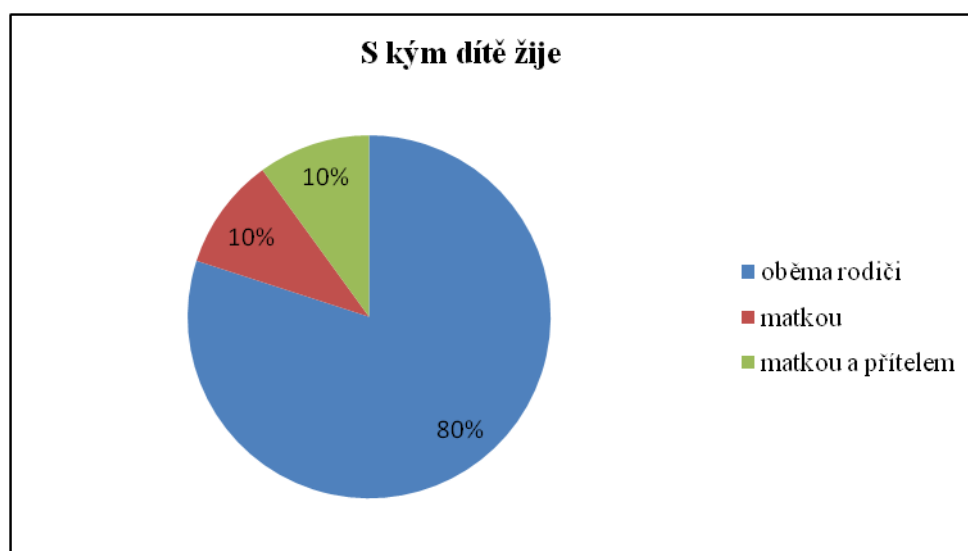
Graf č. 4

V této otázce se rodiče (pokud jejich dítě má starší sourozence) vyjadřovali k tomu, jestli tito starší sourozenci měli odklad školní docházky či nikoli. Z 20ti dotázaných 1 rodič odpověděl, že jeho starší dítě mělo odklad školní docházky, 9 rodičů, že jejich starší dítě nemělo odklad školní docházky, dva rodiče, kteří měli shodně dvě starší děti odpovědělo, že starší z nich odklad školní docházky nemělo a mladší odklad školní docházky mělo.

Otázka č. 6: Dítě žije s

Dítě žije s	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
oběma rodiči	16	80
matkou	2	10
matkou a přítelem	2	10

Tabulka č. 11

Graf č. 5

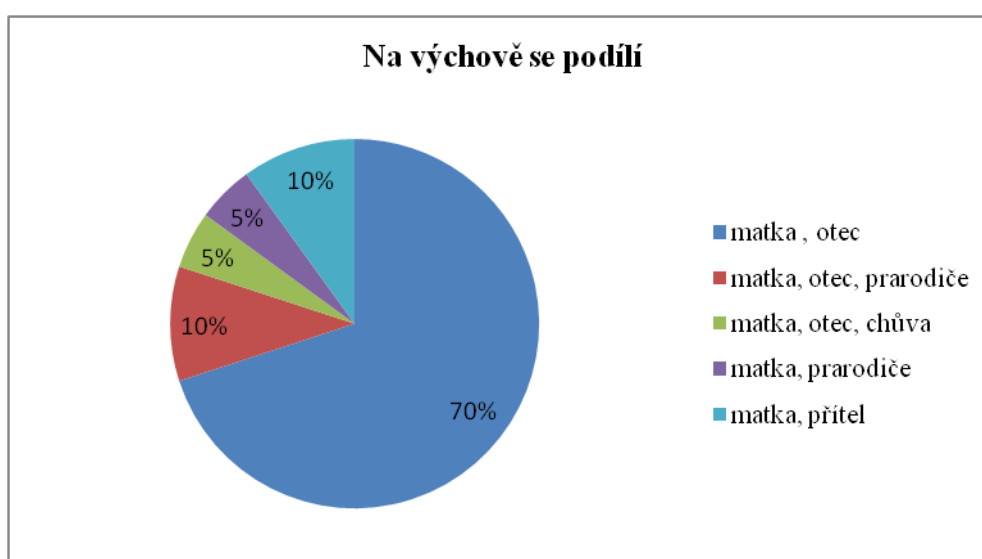
V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, s kým dítě žije ve společné domácnosti.

Z 20ti dotázaných 16 rodičů odpovědělo, že dítě žije s oběma rodiči, 2 rodiče odpověděli, že dítě žije s matkou a 2 rodiče odpověděli, že dítě žije s matkou a jejím přítelem.

Otázka č. 7: Na přímé výchově se podílejí

Na výchově se podílejí	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
matka, otec	14	70
matka, otec, prarodiče	2	10
matka, otec, chůva	1	5
matka, prarodiče	1	5
matka, přítel	2	10

Tabulka č. 12

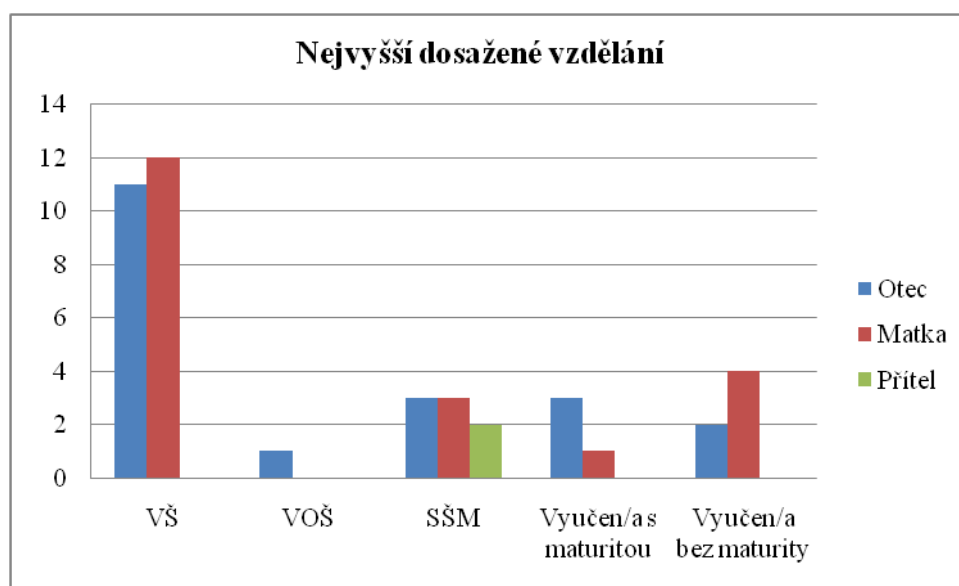
Graf č. 6

V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, kdo se podílí na výchově dítěte. Z 20ti dotázaných 14 rodičů odpovědělo, že matka a otec, 2 rodiče odpověděli, že otec, matka a prarodiče, 2 rodiče odpověděli, že matka a přítel, 1 rodič odpověděl, že matka, otec a chůva a jeden rodič odpověděl, že matka a prarodiče.

Otázka č. 8: **Nejvýše dosažené vzdělání rodičů, popřípadě jejich partnerů**

Nejvyšší dosažené vzdělání	Otec	Matka	Přítel
VŠ	11	12	
VOŠ	1		
SŠM	3	3	2
vyučen/a s maturitou	3	1	
vyučen/a bez maturity	2	4	

Tabulka č. 13

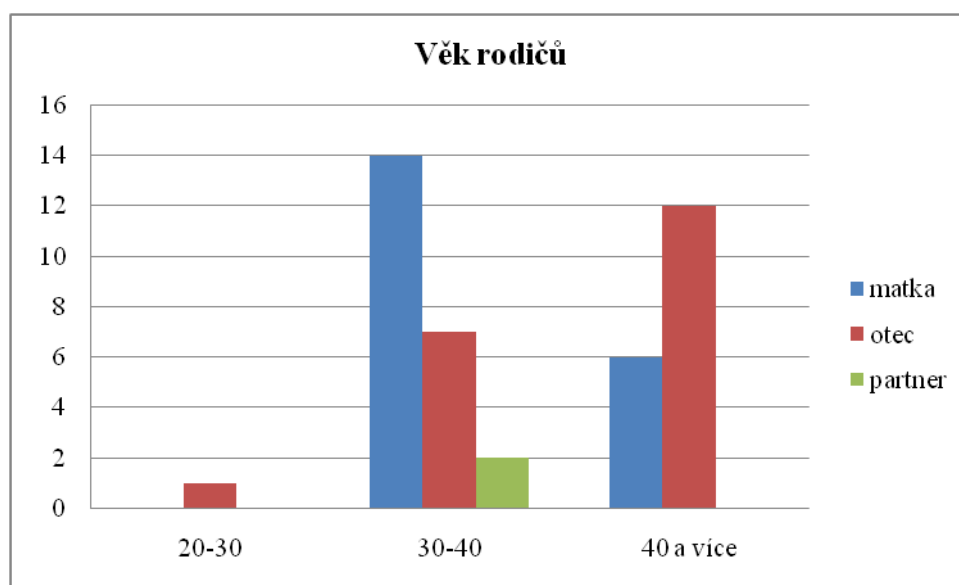
Graf č. 7

V této otázce rodiče uváděli své nejvýše dosažené vzdělání. 10 otců a 12 matek mělo nejvyšší dosažené vysokoškolské vzdělání, 1 otec vyšší odborné vzdělání, 3 otcové, 3 matky a dva partneři matek středoškolské vzdělání s maturitou, 3 otcové a 1 matka byli vyučeni s maturitou, 2 otcové a 4 matky byly vyučeni bez maturity.

Otázka č. 9: Věk rodičů

Věk rodičů	matka	otec	partner
20 - 30	0	1	0
30 - 40	14	7	2
40 a více	6	12	0

Tabulka č. 14

Graf č. 8

V této otázce rodiče uváděli svůj věk. 1 otec byl ve věku 20-30 let, 14 matek, 7 otců a 2 partneři matek byli ve věku 30-40 let, 6 matek a 12 otců bylo ve věku 40 a více let.

Otázka č. 10: Zaměstnání rodičů (popřípadě jejich partnerů)

povolání	počet respondentů
mateřská dovolená	1
dělník	1
učitelka MŠ	2
právník	4
lékař	3
vědec	1
bohemistka	1
redaktorka	1
podnikatel	2
učitelka	2
projektant	1
ekonom	1
IT pracovník	3
v domácnosti	3
automechanik	1
administrativní pracovník	1
technik	1
kuchařka	1
bankovní úředník	2
pedagog	4
zdravotní sestra	1
asistentka ve škole	1
tiskař	1
sociální pracovník	1

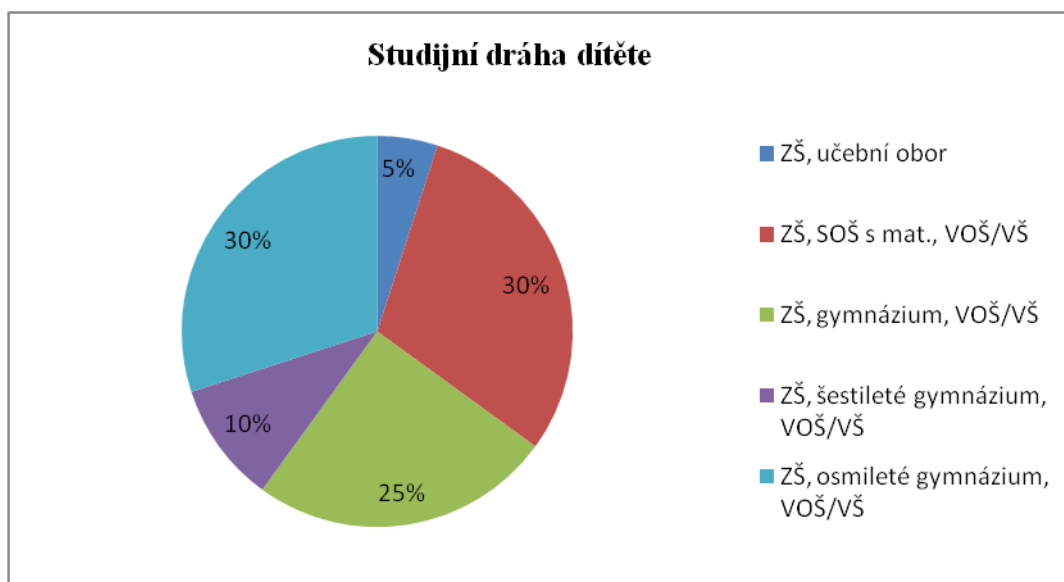
Tabulka č. 15

V této otázce rodiče uváděli svá zaměstnání.

Otázka č. 11: **Jaká je představa o studijní dráze vašeho dítěte**

Studijní dráha dítěte	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
ZŠ, učební obor	1	5
ZŠ, SOŠ s mat., VOŠ/VŠ	6	30
ZŠ, gymnázium, VOŠ/VŠ	5	25
ZŠ, šestileté gymnázium, VOŠ/VŠ	2	10
ZŠ, osmileté gymnázium, VOŠ/VŠ	6	30

Tabulka č. 16

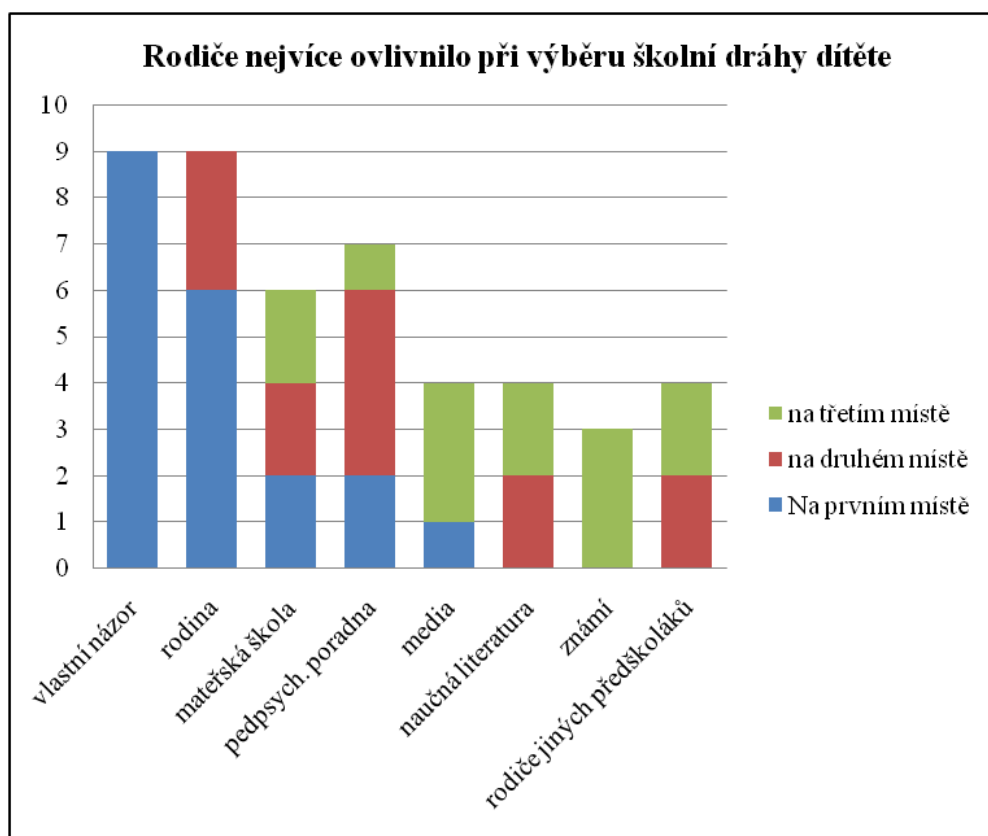
Graf č. 9

V této otázce se rodiče vyjadřovali k předpokládané studijní dráze jejich dítěte. Z 20ti dotázaných 6 rodičů uvedlo jako předpokládanou studijní dráhu ZŠ, osmileté gymnázium, VOŠ či VŠ, 2 rodiče ZŠ, šestileté gymnázium, VOŠ či VŠ, 5 rodičů ZŠ, gymnázium, VOŠ či VŠ, 6 rodičů ZŠ, SOŠ s mat, VOŠ či VŠ, 1 rodič ZŠ, pak učební obor.

Otázka č. 12: Při výběru této školní dráhy vás nejvíce ovlivnilo

Nejvíce mě ovlivnilo	Na prvním místě	na druhém místě	na třetím místě
vlastní názor	9	-	-
rodina	6	3	-
mateřská škola	2	2	2
pedpsych. poradna	2	4	1
media	1	-	3
naučná literatura	-	2	2
známí	-	-	3
rodiče jiných předškoláků	-	2	2

Tabulka č. 17

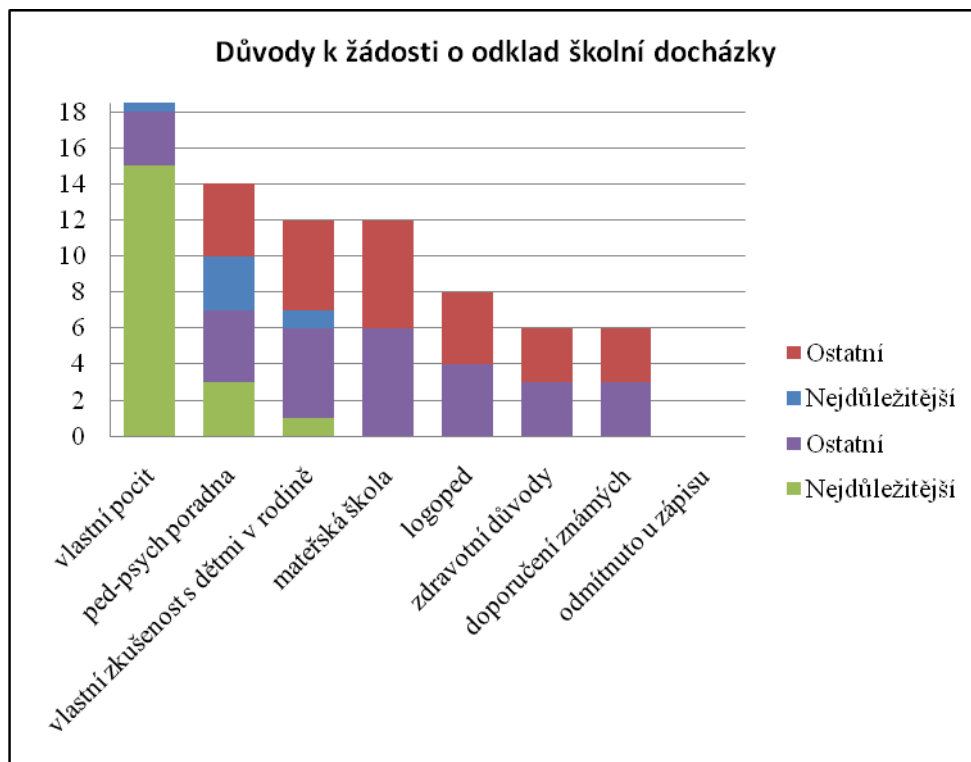
Graf č. 10

V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, co je vede k volbě uvedené studijní dráhy dítěte. Na prvním místě se 9krát objevil vlastní názor, 6krát rodina, 2krát mateřská škola, 2krát ped - psych poradna a 1krát média. Na druhém místě se 3krát objevila rodina, 2krát mateřská škola, 4krát ped - psych poradna, 2krát naučná literatura, 2krát rodiče jiných předškoláků. Na třetím místě se 2krát objevila mateřská škola, 1krát ped-psych poradna, 3krát média, 2krát naučná literatura, 3krát známí, 2krát rodiče jiných předškoláků.

Otázka č. 13: Pokud jste požádali o odklad školní docházky, hlavním důvodem bylo

Motivy	Nejdůležitější	Ostatní
vlastní pocit	15	3
ped-psych poradna	3	4
vlastní zkušenost s dětmi v rodině	1	5
mateřská škola	0	6
logoped	0	4
zdravotní důvody	0	3
doporučení známých	0	3
odmítnuto u zápisu	0	0

Tabulka č. 18

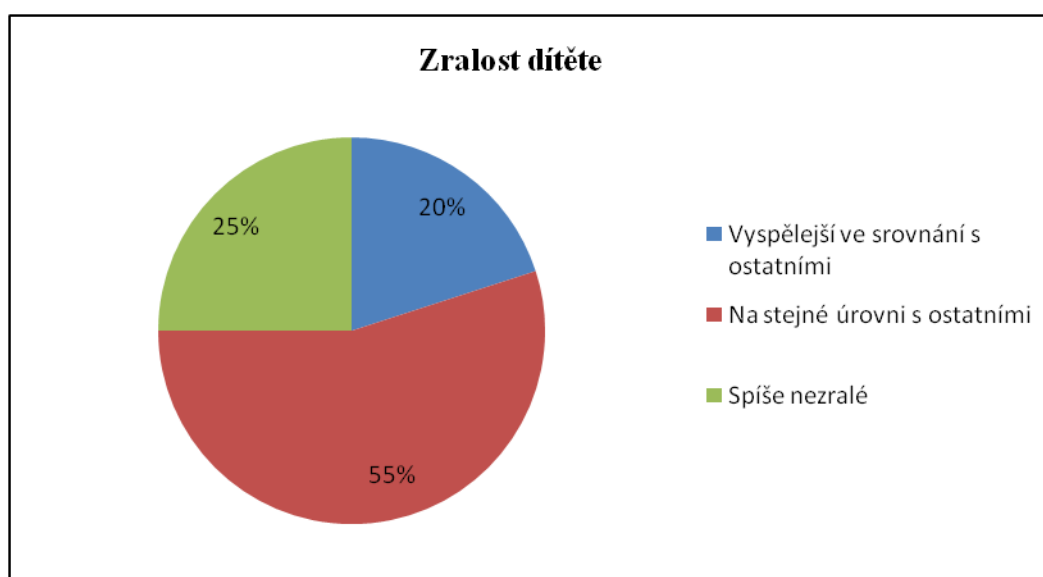
Graf č. 11

V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, jaké byly důvody k odkladu školní docházky jejich dítěte. Na prvním místě se 15krát objevil vlastní pocit, že rok navíc bude dítěti ku prospěchu, 3krát ped-psych poradna, 1krát vlastní zkušenosti s dětmi v rodině. Na dalších dvou místech se 6krát objevila mateřská škola, 5krát vlastní zkušenosti s dětmi v rodině, 4krát ped-psych poradna a 4krát logoped, 3krát vlastní pocit, že rok navíc bude dítěti ku prospěchu, 3krát zdravotní důvody, 3krát doporučení známých, ani jedno dítě nebylo odmítnuto u zápisu.

Otázka č. 14: **Vaše dítě se jeví v kolektivu vrstevníků jako**

Zralost dítěte	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
vyspělejší ve srovnání s ostatními	4	20
na stejné úrovni s ostatními	11	55
spíše nezralé	5	25

Tabulka č. 19

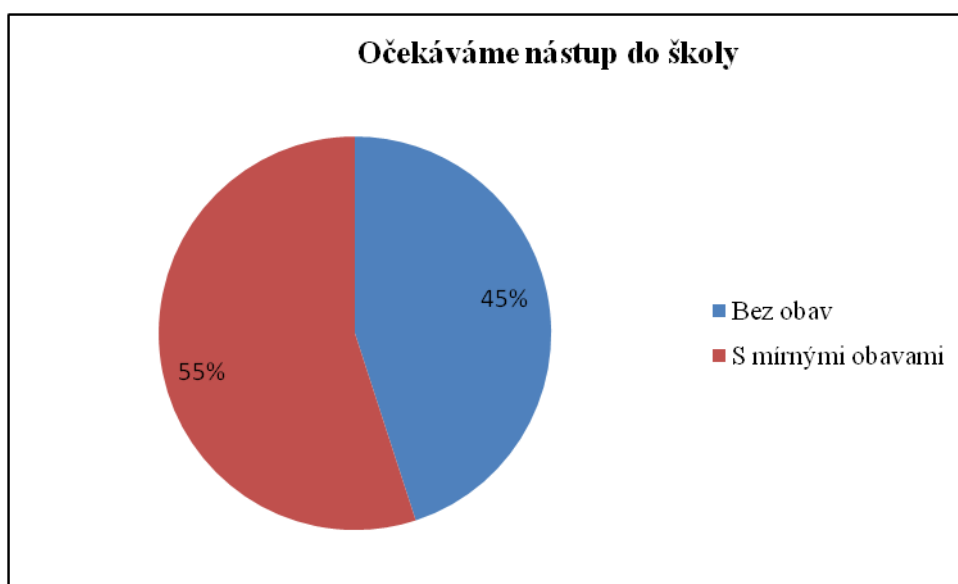
Graf č. 12

V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, jak subjektivně vnímají zralost svého dítěte. Ze dvaceti dotázaných se 11 vyjádřilo, že jejich dítě se jeví na stejné úrovni s ostatními dětmi, 5 rodičů se vyjádřilo, že vnímají své dítě jako spíše nezralé, žádný rodič nepovažoval své dítě jako velmi nezralé.

Otázka č. 15: **Očekáváte vstup dítěte do školy**

Očekáváme nástup do školy	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
bez obav	9	45
s mírnými obavami	11	55

Tabulka č. 20

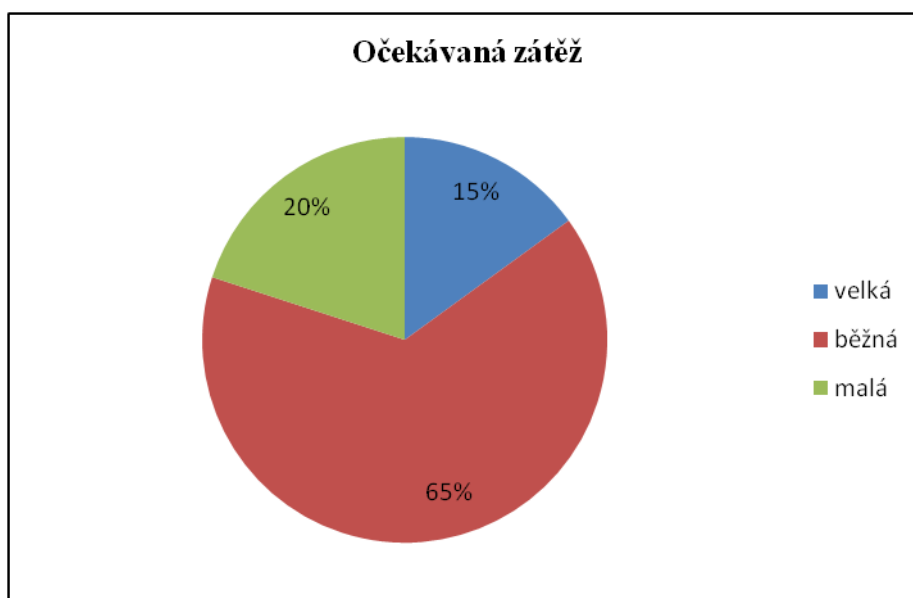
Graf č. 13

V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, jak subjektivně vnímají očekávaný nástup dítěte do školy. Ze dvaceti dotázaných se 11 vyjádřilo, že očekávají nástup dítěte do školy s mírnými obavami, 9 očekává nástup dítěte bez obav, žádný rodič neodpověděl, že očekává nástup dítěte do školy s velkými obavami.

Otázka č. 16: **Vnímáte, že nástup dítěte do školy bude pro rodinu**

Očekávaná zátěž	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
velká	3	15
běžná	13	65
malá	4	20

Tabulka č. 21

Graf č. 14

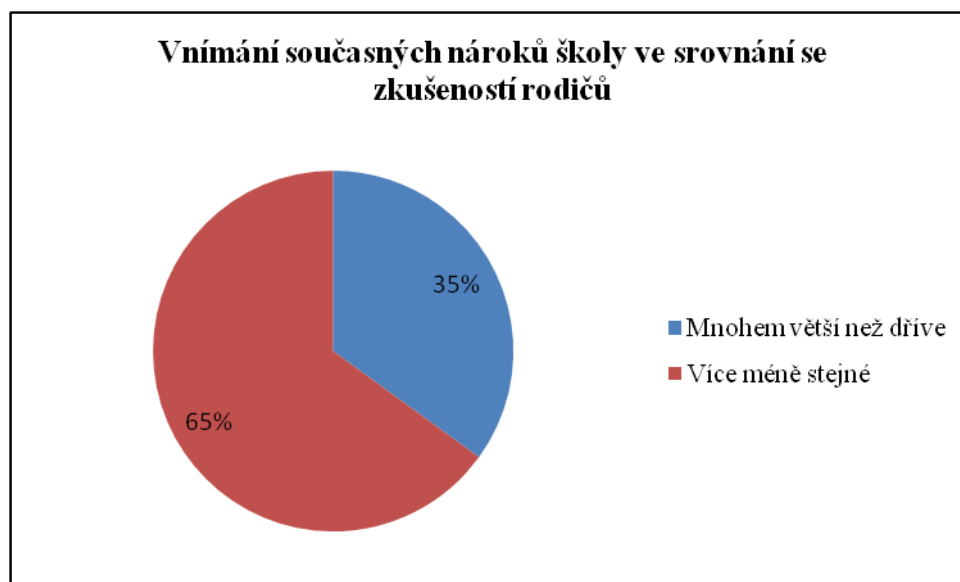
V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, jak subjektivně vnímají zátěž, kterou bude škola pro rodinu představovat. Ze dvaceti dotázaných se 13 vyjádřilo, že očekává běžnou zátěž, 4 rodiče očekávají malou zátěž a 3 rodiče velkou zátěž.

Otázka č. 17: **Současné nároky školy vnímáte ve srovnání s vaší zkušeností jako**

Vnímání současných nároků školy ve srovnání se zkušeností rodičů	Počet respondentů	Vyjádřeno v procentech
mnohem větší než dříve	7	35
více méně stejné	13	65

Tabulka č. 22

Graf č. 15

V této otázce se rodiče vyjadřovali k tomu, jak subjektivně vnímají nároky současné školy ve srovnání s nároky školy, kterou sami navštěvovali. Ze dvaceti dotázaných se 13 vyjádřilo, že současná škola má více méně stejné nároky, jako škola, kterou sami navštěvovali, 7 rodičů odpovědělo, že tyto nároky jsou mnohem větší než dříve.

Otázka č. 18: **Věnuje se vaše dítě předškolní přípravě?**

ano	18
ne	2

Tabulka č. 23

V této otázce rodiče odpovídali, zda se jejich dítě věnuje předškolní přípravě. Ze dvaceti dotázaných se 18 vyjádřilo, že se předškolní přípravě věnuje, 2 rodiče odpověděli, že se dítě předškolní přípravě nevěnuje.

Otázka č. 19: **Pokud ano, popište, jaký způsob přípravy dítě absolvuje**

- počítání
- poznávání geometrických tvarů
- barvy
- písmena
- povídání
- doplňovačky
- čtení pohádek
- testy
- počítání
- logické myšlení
- držení tužky
- úkoly ze školky
- logopedie
- angličtina
- výtvarný kroužek
- psychomotorická cvičení
- posilovací cvičení na koncentraci
- kvízy

V této otázce rodiče specifikovali, jakou formou se jejich dítě připravuje na školní docházku.

3.7.2 Kazuistiky

Ve druhé části analýzy výzkumného šetření jsem zpracovala výsledky rozhovorů do kazuistik. Informace, které v kazuistikách uvádím, jsem získala od rodičů dětí, jež mají doporučený odklad školní docházky. Jména dětí jsou pozměněna pro zachování jejich anonymity.

Kazuistika č.1

Marek

Datum narození: srpen 2004

Matka: vyučená

Otec: vysokoškolské vzdělání

Sourozenci : starší bratr

Marek se narodil jako druhé dítě do úplné rodiny. Matce bylo v době jeho narození 30 let a otci 40 let. Matka je vyučená kadeřnice a od narození prvního syna je v domácnosti. Otec je lékař, specializace oční chirurg. Tomášův starší bratr v době narození navštěvoval první třídu a do školy nastoupil po odkladu školní docházky. Důvodem byl jeho zdravotní stav a také pocit rodičů, že rok bude synovi pro jeho fungování ve škole ku prospěchu.

Těhotenství s Markem probíhalo fyziologicky, bez komplikací, chlapec se narodil donošený a zdravý. Jako batole se Marek jevil jako velmi šikovné a usměvavé dítě. Velmi brzy lezl, seděl i chodil. Matka se vyjadřuje na adresu obou synů s velkou pýchou. Marek je i nyní, jako předškolák, velmi vyspělý a sociálně vyzrálý. Vzrůstem je spíše

nadprůměrný. Před šestým rokem plynně čte, řeší matematické hádanky a učí se anglicky.

Starší bratr v době Markova zápisu začíná mít potíže na druhém stupni a z jedniček, na které byli rodiče zvyklí, se dostává v některých předmětech na trojky. Musí mít několikrát týdně doučování. Matka usuzuje, že chlapec byl špatně připraven z prvního stupně. Považuje své syny na nadprůměrně schopné a nepřipouští, že by nebyli tak nadaní, jak se jeví v jejich očích. Doma se s mladším synem pravidelně věnují předškolní přípravě.

Na konec se rodiče rozhodnou u Marka pro odklad školní docházky. Důvodem je slovy matky to, „Ať si ještě rok pohraje“, dále uvádí náročnost druhého stupně a následná přijímací řízení. Pedagogická poradna odklad přímo nedoporučila, ale doporučení k odkladu podepsala. Matka uvedla, že „Psycholožka je rozumná a vidí, že odklad je jen ku prospěchu.“

Kazuistika č.2

Daniel

Datum narození : březen 2004

Matka: vysokoškolské vzdělání

Otec: vysokoškolské vzdělání

Sourozenci : mladší bratr

Zdeněk se narodil jako první dítě do úplné rodiny. Matce bylo v době narození 39 let a otci 45 let. Oba rodiče jsou lékaři. Matka nemohla velmi dlouho přijít do jiného stavu a těhotenství bylo od počátku rizikové. Porod proběhl císařským řezem. Zdeněk se narodil donošený a zdravý.

Raný vývoj probíhal ve všech oblastech normálně. Chlapec začal lézt, a sedět i chodit jen s malým zpožděním oproti průměru. V oblasti psychického vývoje byl naprosto v normě.

Daniel je vysoký, štíhlý chlapec. Projevuje se velmi klidně a je psychomotoricky plně zralý. V kolektivu se dětí spíše straní, preferuje hru s jedním či dvěma kamarády. Je nekonfliktní, spíše bázlivý.

Matka se jeví jako velmi úzkostlivá a pečující. Školu považuje za velmi náročnou a má obavy z toho, jak vše zvládnou. Před nástupem Daniela do první třídy matka přichází podruhé do jiného stavu a je znovu na rizikovém těhotenství.

Rodiče volí odklad školní docházky. Jako důvody uvádějí častější nemocnost a dále to, že se snad Daniel za rok více otrká mezi dětmi a nebude tak úzkostný.

Rodiče si velmi přejí, aby chlapec ve škole dobře prospíval, vzhledem k rodinné tradici je budoucí vysokoškolské vzdělání samozřejmostí.

Odklad školní docházky, vzhledem k časté nemocnosti, doporučuje chlapcův pediatr.

Kazuistika č.3

Tereza

Datum narození : únor 2004

Matka: vyučená

Otec: vyučený

Sourozenci : starší polorodý bratr a starší polorodá sestra

Tereza se narodila v únoru jako první dítě z druhého manželství svých rodičů. Matka, které bylo v době Terezina narození 29 let je vyučená kuchařka a má z prvního manželství 12letého syna. Otec je vyučený automechanik, je mu v době Tereziny

narození 30 let a má z prvního manželství 11letou dceru. Rodina je vzhledem k otcovu podnikání velmi dobře finančně situovaná.

Tereza se narodila z těhotenství, která mělo fyziologický průběh jako donošené zdravé dítě. Raný vývoj probíhal normálně. Tereza je v motorických dovednostech velmi nadprůměrná. Její jako velmi šikovná, hbitá, velmi brzy začíná mluvit i chodit. Matka její hbitost a šikovnost komentuje slovy: „Je šikovnější v šesti, než její osmnáctiletý bratr“. Sociálně je Terezka zdatná, ve školce je mezi dětmi velmi oblíbená. Umí snadno organizovat ostatní děti a přizpůsobovat je svým potřebám.

Rodiče, podle rozhovoru spíše matka, rozhodují o odkladu školní docházky. Jako důvod uvádějí, že matka je stejně v domácnosti, takže si odklad mohou dovolit, dále uvádějí, že nejlepší kamarádky mají také odklad, a že by Terezka šla do školy „sama“. Učitelky ve školce s názorem rodičů nesouhlasí, dle jejich názoru je odklad zbytečný. Poradna doporučení k odkladu školní docházky podepisuje.

Kazuistika č.4

Jakub

Matka: vysokoškolské vzdělání

Otec: vysokoškolské vzdělání

Sourozenci: nemá

Jakub se narodil v červenci do úplné rodiny. Matka, které bylo v době Jakubova narození 32 pracuje jako projektantka, otec, kterému v době Jakubova narození bylo 26 let pracuje jako stavební inženýr.

Těhotenství probíhalo fyziologicky a Jakub se narodil zdravý a donošený. Raný vývoj probíhal v souladu s normou. Chlapec vyrůstal od malička ve společnosti tří bratranců, jejichž přítomnost podporovala jeho rychlý psychomotorický vývoj. Byl velice živý. Začal velmi brzy lézt a chodit začal v devíti měsících.

Ve školce se chlapec jeví jako velmi zdatný, sociálně vyzrálý, schopný velmi dobře zvládat všechny činnosti, které mu jako předškolákovi přísluší.

Rodiče zprvu neuvažovali o odkladu školní docházky, Podle vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně je chlapec pro školu zralý. Názor rodiče změnili až po zápisu ke školní docházce, kdy byli konfrontováni s množstvím odkladových dětí v budoucí první třídě, kterou by měl Jakub navštěvovat. Podle slov budoucí třídní učitelky budou ve třídě některé děti i více než o rok starší. Rodiče po dlouhém a zodpovědném zvažování rozhodli na doporučení ředitelky školy pořádat o odklad školní docházky.

3.8 Závěr

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda je rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky ovlivněno jejich sociokulturním prostředím.

Dílními cíli bylo zjistit, zda rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno rodinným prostředím, průběhem školní kariéry starších sourozenců, vzděláním rodičů, představou rodičů o budoucím vzdělání dítěte, fungováním dítěte ve vrstevnickém kolektivu, představou rodičů o náročnosti současné školy.

Výzkumné šetření obsahuje shromážděné informace pod rodičů předškoláků ze třech mateřských škol na Praze 6 v roce 2004.

Jako hlavní techniku výzkumného šetření jsem použila metodu dotazníku. Jako doplňkovou jsem zvolila metodu strukturovaného rozhovoru.

Hypotéza č.1:

Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno rodinným prostředím.

Cílem, který byl stanoven pro tuto hypotézu, bylo zjistit, zda rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno rodinným prostředím.

Šetření ukázalo, že děti, pro které rodiče žádají odklady školní docházky, jsou v drtivé většině z úplných rodin (viz tab.č.11), kde se vyskytuje jedno až tři děti (viz tab.č.7). Děti s odkladem jsou převážně prvorozené, dále druhorozené, nejméně je dětí, které se narodily v pořadí jako třetí (viz tab.č.8). Matky jsou převážně ve věku 30-40 let, otcové ve věku 40-50-let (viz tab.č. 14). Na výchově těchto dětí se podílí celá rodina (viz tab.č.9).

Když shrneme uvedené výsledky, je možné konstatovat, že rodiny, kde se vyskytují děti s plánovaným odkladem školní docházky, se ničím významným neodchylují od normálu. Naopak jsou to rodiny úplné, s běžným počtem dětí, kde se na péči o potomky podílí všichni členové rodiny.

Usuzuji tedy, že odklad školní docházky je zvažován právě v rodinách, kde je na péči o děti a jejich fungování kladen velký důraz, vzhledem k jejich počtu je rodina schopna se jim v plné míře věnovat.

Hypotéza se na daném vzorku respondentů potvrdila.

Hypotéza č.2:

Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno průběhem školní kariéry starších sourozenců

Cílem, který jsem si pro tuto hypotézu vytýčila, bylo zjistit, zda rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno průběhem školní kariéry starších sourozenců.

Šetření ukázalo, že starší sourozenci dětí, u kterých rodiče zvolili odklad školní docházky fungují ve škole spíše bezproblémově (viz tab.č.9), a v převážné většině neměli tito starší sourozenci odklad školní docházky (viz tab.č.10).

Nenašla jsem tedy jasnou souvislost, mezi tím, jak úspěšnější jsou starší sourozenci ve škole a odklady jejich mladších sourozenců. Pokud ovšem nebudu považovat za tuto

hledanou souvislost právě bezproblémové fungování sourozenců a rozhodnutí požádat o odklad mladšímu sourozenci, což považují za nepravděpodobné.

Hypotéza se na daném vzorku respondentů nepotvrdila.

Hypotéza č.3:

Pro odklad školní docházky se rozhodují spíše VŠ vzdělaní rodiče

Cílem, který jsem si pro tuto hypotézu stanovila, bylo zjistit, jaké je dosažené vzdělání rodičů, kteří se rozhodují zažádat o odklad školní docházky pro svého potomka.

Šetřením jsem zjistila, že převážná většina dotazovaných rodičů (viz tab.č.13) má vysokoškolské vzdělání, naopak bez maturity byli pouze rodiče tří dětí. Požadavky na výkony dítěte u vysokoškolsky vzdělaných rodičů jsou obecně vyšší a tak o odklady, pokud je považují za prospěšné, sami usilují. Lze tedy jednoznačně konstatovat, že pro odklad školní docházky se rozhodují rodiče s vysokoškolským vzděláním.

Hypotéza se na daném vzorku respondentů potvrdila.

Hypotéza č.4:

Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich představou o budoucím vzdělání dítěte

Cílem, který jsem si vytyčila, bylo zjistit, zda je rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky ovlivněno jejich představou o budoucí studijní kariéře dítěte.

Výsledkem šetření je zjištění, že rodiče jsou ve vztahu k budoucnosti svých dětí velmi nároční. Drtivá většina respondentů by ráda viděla svého potomka studovat na gymnáziu a dále na vysoké škole. Pouze jeden rodič se spokojil s učebním oborem (viz tabulka č.16).

Lze tedy říci, že představa o budoucí kariéře dítěte jednoznačně ovlivňuje rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky.

Hypotéza se na daném vzorku respondentů potvrdila.

Hypotéza č.5:

Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich okolím

Cílem, který jsem si pro tuto hypotézu stanovila, bylo zjistit, zda rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich okolím.

Šetření překvapivě ukázalo, že největší roli, při rozhodování o odkladu školní docházky hraje vlastní přesvědčení (viz tabulka č.16). Toto vlastní přesvědčení hraje nejdůležitější roli při plánování budoucí školní dráhy potomka (viz tabulka č.17). Rodiče, kteří odpovídali na otázky, jsou povětšinou sami přesvědčení, že jejich rozhodnutí je správné a cítí se plně kompetentní rozhodovat o vhodnosti odkladu školní docházky u svého potomka. Za významné pro své rozhodnutí považují i názory z blízkého okolí (rodina, rodiče spolužáků, učitelka v mateřské školce) Velmi malé procento rodičů uvedlo, že impulzem pro odklad byl posudek z pedagogicko-psychologické poradny, což je alarmující. Ani jedno z dětí, jejichž rodiče byli dotazováni, nebylo odmítnuto u zápisu.

Z rozhovorů, které jsem vedla s vybranými rodiči, bylo zřejmé, že rodiče, kteří věnují úzkostnou péči svému potomkovi, stejně tak úzkostně hledí na jeho budoucí školní kariéru a chtějí mu připravit co nejlepší startovací podmínky, čímž je pro ně i odklad školní docházky, jako možnost dát dítěti čas více dozrát a být odolnější a výkonnější ve školním kolektivu.

Hypotéza se na daném vzorku respondentů potvrdila.

Hypotéza č.6:

Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno fungováním dítěte ve vrstevnickém kolektivu

Cílem, který jsem si vytyčila, bylo zjistit zda je rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno fungováním dítěte ve vrstevnickém kolektivu.

Šetření ukázalo, že většina dotazovaných rodičů vnímá své dítě na stejné úrovni, jako jsou jeho vrstevníci. Čtvrtina rodičů považuje své potomky za vyspělejší, než jsou jejich vrstevníci a stejné množství rodičů naopak považuje své děti za spíše nezralé (viz tabulka č.18).

Nelze tedy říci, že by se ukázala nějaká jednoznačná souvislost mezi fungováním dítěte ve vrstevnickém kolektivu a rozhodnutím rodičů zažádat o odklad školní docházky.

Hypotéza se na daném vzorku respondentů nepotvrdila.

Hypotéza č.7

Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich představou o náročnosti současné školy

Cílem, který jsem si pro tuto hypotézu stanovila, bylo zjistit, zda rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno jejich představou o náročnosti současné školy.

Z odpovědí, které jsem zaznamenala ve svém šetření vyplynulo, že většina dotázaných rodičů považuje nároky školy za více méně stejné, jako byly za jejich školní docházky (viz tabulka.č.22). Obavy těchto rodičů z nástupu dětí do školy jsou spíše mírné. Zátěž, kterou je školní docházka dítěte pro rodinu, bude podle očekávání respondentů ve většině případů běžná, pouze 15% rodičů si myslí, že zátěž bude velká (viz tabulka.č.21).

Z těchto odpovědí jsem nevysledovala žádnou významnou souvislost, která by vedla k jednoznačnému tvrzení, že představa o náročnosti současné školy nějak ovlivňuje rozhodnutí o odkladu školní docházky.

Hypotéza se na daném vzorku respondentů nepotvrdila.

Hlavní hypotéza:

Rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky je ovlivněno sociokulturním prostředím.

Hlavním cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, zda je rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky ovlivněno jejich sociokulturním prostředím. Z výsledků sondy usuzují, že vliv sociokulturního prostředí na rozhodovací proces rodiče ohledně odkladu školní docházky lze potvrdit.

Rodiče, kteří žádají o odklady školní docházky, jsou ve většině případů vysokoškolsky vzdělaní, děti mají stabilní rodinné zázemí, vzdělání nakloněné. Tito rodiče mají jasnou představu o budoucí studijní dráze svého dítěte.

Zajímavý je samotný rozhodovací proces ohledně žádosti o odklad školní docházky.

V mnoha případech nejde totiž o rozhodování na bázi poradna-škola-rodič, kde odborník doporučí či nedoporučí odklad školní docházky, ale jedná se o rozhodovací proces, který koná rodič pod vlivem svého okolí, své zkušenosti a své představy o budoucím fungování svého dítěte.

3.9 Diskuze

V následující podkapitole se zamyslím nad výše prezentovanými výsledky, nad možnými souvislostmi a vlivy.

Uvědomuji si, že nízký počet respondentů činí z tohoto výzkumu spíše jakousi orientační sondu, zaměřenou na získání názorů malého množství rodičů dětí, kterým byl udělen odklad školní docházky a není na místě zde vynášet rychlé a jednoduché soudy. Závěry učiněné v rámci této sondy nelze proto zobecnit jako globální pohled na motivace rodičů k odkladům školní docházky. Lze se též domnívat, že odpovědi respondentů jsou též, alespoň částečně, podmíněny lokalitou, kde byla sonda provedena.

Dané téma by si zasloužilo podrobné výzkumné zpracování; bylo by žádoucí, oslovit mnohem větší počet rodičů z rozdílných lokalit. Takový výzkum však v současné době přesahuje možnosti této práce.

Vzhledem k tomu, že respondenti odpovídali formou dotazníku, uvědomuji si, že jsem mohla zapomenout položit otázku, která mohla být pro pochopení tématu důležitá. Respondenti měli jasně zúženy možnosti popsat problematiku z individuální perspektivy.

Při vyhodnocování dotazníku jsem došla k závěru, že pro získání informací ve vztahu ke zkoumanému problému, by bylo užitečné klást některé konkrétní dotazy jiným způsobem.

Zejména v případě otázky č.13 (Pokud jste požádali o odklad školní docházky, hlavním důvodem bylo). Tuto otázku bych nyní formulovala asi takto:

Pokud jste požádali o odklad školní docházky, bylo to zejména:

- z vlastní iniciativy
- na doporučení odborníka

Pokud jste požádali o odklad školní docházky z vlastní iniciativy, hlavním motivem bylo

- doporučení známých, kteří mají zkušenosti se svými dětmi
- zkušenosti s dětmi v rodině
- názor ostatních členů rodiny
- vlastní pocit, že rok navíc bude pro dítě ku prospěchu
- zdravotní důvody
- obavy z náročnosti školy

Podle mého názoru by bylo důležité se zeptat, pokud rozhodnutí o odkladu školní docházky vzejde z iniciativy samotného rodiče, co ho k tomuto rozhodnutí vedlo, jaké byly jeho motivy, čím byl při rozhodování ovlivněn.

Výsledek tohoto šetření naznačuje jistou souvislost mezi dobrým rodinným zázemím studijně orientovaných rodin se žádostmi o odklady školní docházky. Domnívám se, že důvodem takového výsledku je i to, že se výzkumný vzorek skládal z rodičů dětí z malých školek na Praze 6, Bílé Hoře. Je to specifické prostředí vilkové zástavby, kde žijí vícegenerační rodiny, ve kterých se na péči o potomky intenzivně podílí i prarodiče. Dále zde žijí velmi dobře finančně situované rodiny, ve kterých je kladen velký důraz na vzdělání a budoucí kariéru potomků. Dalším faktorem může být i společenské mikroklima prostředí, kde se většina lidí mezi sebou zná a vzájemně se ovlivňuje při rozhodovacích procesech. Je tedy velmi pravděpodobné, že jiní rodiče, z jiné lokality, by na položené dotazy odpovídali poněkud odlišně.

4. ZÁVĚR

Ústředním tématem mé diplomové práce jsou motivy rodičů k odkladům školní docházky. Toto téma jsem se pokusila nahlédnout prostřednictvím dostupné literatury a doplnit drobnou empirickou sondou, která měla za úkol dokreslit danou problematiku skrze individuální pohled rodičů.

Vycházím z předpokladu, že se v průběhu několika posledních desetiletí zvyšují nároky na úroveň dosaženého vzdělání celé společnosti. S tím jsou spojeny i stoupající nároky na děti a jejich výkon již od nástupu do první třídy. Z tohoto důvodu roste i pocit zodpovědnosti rodičů i odborníků při rozhodování, zda je dítě na vstup do školy dostatečně připravené, či zda by mu k hladkému startu a následnému dobrému průběhu školní kariéry prospěl odklad školní docházky.

Cílem teoretické části diplomové práce je na základě reflexe odborné literatury podchytit východiska pro část empirickou, zejména teoreticky charakterizovat potenciální motivy rodičů k odkladům školní docházky.

Za významné pro pochopení závažnosti procesů, které se v předškolním období a v období nástupu dítěte do školy odehrávají, považuji zejména změny na poli emočního vývoje a socializace. Dítě, jenž je v tomto vývojovém období nekritickým realistou, pro kterého je chování a hodnocení rodičů a učitelů základním stavebním kamenem sebehodnocení a následně pozitivního či negativního sebevědomí, se v této fázi „píle a snaživosti“ snaží udělat svým výkonem svému okolí radost, být za to oceněno a akceptováno. To, jakým způsobem se mu to daří, ovlivňuje jeho pohled na sebe sama i jeho vztah ke škole a vzdělávání pro celý budoucí život.

Pro komplexnost celé problematiky jsem se pokusila charakterizovat dva základní pojmy, které se s obdobím nástupu do školy neodmyslitelně pojí. Jsou to školní zralost a školní připravenost. Za významné považuji pojímat školní zralost i připravenost nejen jako ukazatele správného vývoje a dozrání ke vstupu do školy, ale zároveň jako proměnné, které jsou součástí širšího kontextu, ve kterém se zároveň

vyskytují rostoucí nároky současné školy, orientace společnosti na vzdělání a výkon, sociokulturní prostředí či věkový rozptyl budoucích spolužáků. V těchto souvislostech se snadno stane, že i pro tabulkově zralé dítě se odklad školní docházky bude jevit jako správná volba.

Samotný odklad školní docházky jsem nejprve popsala po faktické stránce, tak jak je ukotven v naší legislativě. Dále jsem se tomuto tématu věnovala z pohledu nedávné minulosti a současnosti, kdy se přístup k vnímání odkladu školní docházky začal měnit. Toto opatření přestalo být rodičovskou i odbornou veřejností vnímáno jako důkaz nezralosti či opožděnosti budoucího školáka, ale jako prostředek, jak zajistit dítěti klidný a bezproblémový nástup do školy a budoucí zvládnání jejich zvyšujících se nároků.

V závěrečné části se pokouším zmapovat možné motivy, které rodiče žádostem o odklad školní docházky vedou. Dostupné zdroje naznačují, že vedle standardních důvodů, jako jsou nedostatečná zralost či připravenost dítěte pro zvládnutí nástupu do první třídy, vstupují do rozhodovacího procesu další faktory. Autorita školy jako instituce, které se musí přizpůsobit dítě i rodiče, společnost, která klade vysoké nároky na úroveň vzdělání i pozice dítěte v rodině, která se za posledních několik desetiletí výrazně proměnila, mají významný vliv na postoj rodičů k nástupu jejich dětí ke školní docházce. Ve shodě s mnohými odborníky se rodiče snaží najít svému dítěti tu nejlepší cestu, jak zvládnout úspěšně nástup do školy a co nejlépe využít a zúročit svoje předpoklady.

Záměrem empirické části je nahlédnout východiska popsaná v teoretické části studie skrze individuální pohled rodičů na problematiku odkladů školní docházky. Hlavním cílem bylo zjistit, zda je rozhodnutí rodičů požádat o odklad školní docházky, ovlivněno jejich sociokulturním prostředím. Výzkumnou sondu jsem prováděla metodou kvantitativního výzkumu. Základní technikou byl dotazník a doplňkovou technikou strukturovaný rozhovor.

Výsledky empirické sondy zmíněný vliv sociokulturního prostředí na rozhodovací proces rodičů potvrdily. Rodiče, kteří se sondy účastnili, a tudíž žádali o odklad školní docházky pro své děti, byli ve většině případů vysokoškolsky vzdělaní,

rodinné zázemí jejich dětí bylo stabilní, vzdělání nakloněné. Ve většině případů měli jasnou představu o budoucí vzdělávací dráze svého potomka. Velmi zajímavý je z mého pohledu zejména rozhodovací proces o odkladu školní docházky. Z šetření vyplynulo, že rodiče spíše než pod vlivem názoru pedagogicko-psychologické poradny, jednají dle svého úsudku, na základě své zkušenosti a vlivu blízkého okolí. Jak dokreslují názory odborníků na pedagogickou psychologii, není problém se na potvrzení žádosti o odklad s psychologem v poradně shodnout.

Výsledky empirického šetření jsou bezpochyby ovlivněny lokalitou, ve které bylo prováděno. Bylo by jistě zajímavé a velmi přínosné v budoucnu provést širší výzkum, mapující názory většího počtu rodičů, plošně po celé ČR, aby se toto lokální specifikum i nízký počet respondentů nepromítaly do konečných výsledků šetření. Jsem však přesvědčena, že i s odkazem na názory odborníků i statistiky narůstajících počtů odkladů školní docházky za poslední léta a výsledky provedené empirické sondy aktuálně dokreslují fakt, že se motivy k odkladům školní docházky v průběhu posledních desetiletí značně proměnily. Rodiče kladou velký důraz na školní úspěch svého dítěte a snaží se v rámci svých možností zajistit svému potomkovi co nejlepší podmínky pro start jeho školní kariéry. Vzhledem k tomu, že současná škola stále nepřekonala hromadnost výuky a není připravena na důslednou práci s věkově diverzifikovaným kolektivem dětí, je zcela pochopitelné, že se mnozí rodiče i odborníci snaží dětem vyjít vstříc například pomocí odkladu školní docházky. Důsledkem je, že se ve školních třídách rozevírají nůžky na jedné straně mezi nadanými dětmi starostlivých a ambiciózních rodičů, na druhé straně mezi dětmi rodičů, kteří nepovažují odklad školní docházky pro své děti jako vhodný, či dětmi rodičů, pro které není školní úspěch dítěte prioritou, a odklad stále ještě považují za jistý důkaz abnormality vývoje. Považuji proto za významné na tento trend upozornit a do budoucna se pomocí dalšího výzkumu pokusit svá tvrzení podložit širším výzkumem.

LITERATURA

1. ČÍŽKOVÁ, J. a kol.: *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UP v Olomouci, 2000.
2. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3
3. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí. Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004, 228 s. ISBN 80-7178-888-0
4. HRABAL, Bohumil. *Sociální psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2003.
5. JANIŠ, Kamil; SVATOŠ, Tomáš. *Rodina a otázky s ní související, kapitola Důležitost rodiny pro dítě*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, 101 s.
6. JIRÁSEK, J; TICHÁ, A. *Psychologická hlediska předškolních prohlídek*. Praha: SPN, 1968
7. KLÉGROVÁ, J. *Máme doma prvňáčka*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1020-1.
8. KOHOUTEK, Rudolf a kol, *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998, 173 s. ISBN 80-7204-064-2
9. KROPÁČKOVÁ, J. *Budeme mít prvňáčka*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-359-8.
10. LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9

11. LEŽALOVÁ, Renata, *Řízení mateřské školy, kapitola Pedagogický proces a jeho řízení, podkapitola Pedagogický proces a dítě, článek Odklady povinné školní docházky*, Praha: Raabe, 2004, 2500 s.
12. MERTIN, Václav. *Vstup do základní školy*. Praha: Grada. 2009
13. MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I.: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003 230 s. ISBN 80-7178-799-X
14. MATĚJČEK; DYTRYCH, *Děti, rodina, stres*. Praha: Galén, 1994
15. PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s.
16. KOHOUTEK, Rudolf a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. 173 str. ISBN 80-7204-064-2
17. WÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 1995, 66 s
18. WÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8
19. ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-326-0.

ČLÁNKY Z NOVIN A ČASOPISŮ

1. KVAČKOVÁ, R. V první třídě znamená rozdíl věku hodně, článek. *Lidové Noviny, příloha Akademie*, 15. 12. 2006, s. I.
2. KVAČKOVÁ, R. Při zápisu myslete i na pubertu, článek. *Lidové Noviny, střední školy speciál, příloha Akademie*, 16. 03. 2010, s. 26.
3. KVAČKOVÁ, R. Později do školy, dříve do gymnázia, článek. *Lidové Noviny, příloha Akademie*, 12. 01. 2010, s. 25.
4. MERTIN, V. Roli hraje i tříměsíční rozdíl věku, článek, *Lidové Noviny, příloha Akademie*, 12. 01. 2010, s. 25.
5. SUCHOMEL, Petr. Odklad školy už není ostuda, ale hit, článek, *Dnes*. 19. 01. 2009, s. A4

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

1. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. Článek školní zralost. [online]. [cit. 2011-10-03]. Dostupný z WWW: < <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/10315/SKOLNI-ZRALOST.html/>>.
2. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů Článek Odklady školní docházky. [online]. [cit. 2011-12-04]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/9883/odklady-povinne-skolni-dochazky.html/>>.

3. SIMONA HOLECOVÁ. MF DNES, Stále více dětí začíná se školou o rok později [online]. [cit. 2011-25-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.ssvp.wz.cz/Texty/osd.html>>.
4. Nadané Dítě, Portál pro rodiče a pedagogy, kterým záleží na rozvoji nadání a talentu jejich dětí. [online]. [cit. 2011-10-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.nadanedite.cz/view.php?navezclanku=jak-zadat-o-odklad-skolni-dochazky&cisloclanku=2008070005>>.
5. Ministr školství chce plošně testovat děti v mateřských školách. *IDNES.cz* [online]. 16.11.2010, [cit. 2011-06-26]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/ministr-skolstvi-chce-plosne-testovat-deti-v-materskych-skolkach-1cn-/studium.aspx?c=A101116_200702_studium_bar>

